

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบธุรกิจการจัดงานศพชาวพุทธ : ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลกระทบ ซึ่งในปัจจุบันประเพณีการจัดงานศพของพุทธศาสนิกชนชาวไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบธุรกิจงานศพ จากเดิมในสมัยที่มนุษย์ยังป่าเถื่อนเร่ร่อนไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง การทำศพก็ทำกันง่ายๆ ทิ้งศพไว้ตามป่าให้เป็นอาหารสัตว์ เมื่อบ้านเมืองเป็นปึกแผ่น มีผู้นำเผ่าเจ้าลัทธิและศาสนา การทำศพก็มีพิธีกรรมและขั้นตอนต่างๆ มากขึ้น จนกระทั่งปัจจุบัน การจัดงานศพมีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นและตามความนิยม รวมทั้งตามฐานะของเจ้าภาพอีกด้วย ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะนำเสนอผลการวิจัย ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ความหมายที่แฝงอยู่ในขั้นตอนต่างๆ ของพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ
2. สภาพการเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพในปัจจุบัน : จากพิธีกรรมสู่ธุรกิจ
3. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพ
4. ผลกระทบของพิธีกรรมงานศพที่กลายเป็นรูปแบบธุรกิจ

1. ความหมายที่แฝงอยู่ในขั้นตอนต่างๆ ของพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ

คนเราทุกคนเกิดมาอย่างมีสติปัญญาไปเป็นธรรมดา ร่างที่ดับสูญไปแล้วเรียกว่า ศพ ซึ่งแปลว่าซากผีหรือร่างคนตาย แต่ละสังคมจะปฏิบัติต่อร่างกายคนตายแตกต่างกันไปตามแต่วัฒนธรรมของตน บางสังคมเช่น สังคมอิสลามจะต้องจัดการศพให้เสร็จสิ้นจนถึงขั้นฝังภายใน 24 ชั่วโมง บางสังคม เช่น สังคมตะวันตกนิยมแต่งศพให้ดูสวยงามตาแล้วฝังหรือเผาตามแต่เจ้าของศพเห็นเหมาะสม ส่วนสังคมไทยนั้นก็มักมีกฎเกณฑ์การปฏิบัติแตกต่างกันออกไปบ้างตามรายภาค แต่ส่วนใหญ่แล้วมักขาดลักษณะที่สำคัญต่อไปนี้ไม่ได้

1.1 การบอกหนทางให้แก่ผู้กำลังจะตาย

การบอกหนทางให้แก่ผู้กำลังจะตายนั้น รัชนิกร เศรษฐ (2532:170) ได้อธิบายว่าโดยทั่วไปเมื่อผู้ป่วยป่วยหนักจนสิ้นใจ ญาติมิตรจะคอยเตือนให้ผู้ป่วยตั้งสติแน่วแน่เพื่อระลึกถึงพระรัตนตรัย และจะบอกหนทางแห่งสวรรค์ให้คนเจ็บได้ยินว่า “พระอรหันต์ พระอรหันต์” เชื่อกันว่าถ้าหากผู้ป่วยหนักได้ภาวนาและระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยจนสิ้นลมไปจะได้ไปเกิดในสวรรค์ เมื่อหมดลมหายใจแล้วจะจุดเทียนขี้ผึ้งหนัก 4 บาท มีไส้ 9 เส้น หรือเทียนขี้ผึ้งหนัก 1 บาทมีไส้ 7 เส้น จุดตามไว้จนหมดเล่ม

ส่วนปรานี วงษ์เทศ (2534:5) ที่ได้กล่าวถึงวิธีการบอกหนทางให้กับผู้ที่กำลังจะตายว่า หากรู้ล่วงหน้าว่าผู้ป่วยใกล้ตาย จะต้องมีการนิมนต์พระสงฆ์ หรืออัญเชิญพระพุทธรูปมาไว้ต่อหน้าผู้ป่วยพร้อมจัดดอกไม้ รูปเทียน ไว้ในกรวยใบตองสำหรับให้ผู้ป่วยประนมมือระลึกถึงพระรัตนตรัย หรือหากเตรียมอะไรไม่ทันก็ให้บอกผู้ป่วยให้ภาวนาคำว่า “อรหัง” จนสิ้นใจ ด้วยความเชื่อว่าผู้ตายจะได้มีจิตใจใฝ่ในกุศล เมื่อตายแล้วจะได้ไปเฝ้าบูชาพระจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ หากผู้ตายเป็นเศรษฐีมีชีวิตที่มีความสุขสมบูรณ์ระหว่างมีชีวิต เมื่อตายไปก็มักจะพูดว่าสิ้นบุญหรือหมดบุญที่ทำมาแต่ชาติปางก่อน แต่ถ้าหากเป็นยากจนใจชีวิตมีแต่ความทุกข์ยากลำบาก ก็มักกล่าวในลักษณะปลงว่า หมดเวรหมดกรรมจะได้ไปเกิดใหม่ให้สุขสบายกว่าชาตินี้

ซึ่งตามตำนานความเป็นมาเกี่ยวกับเรื่องกรวยดอกไม้รูปเทียนและการบอกหนทางแก่ผู้ตายนั้น มีอยู่ว่า พรานป่าผู้หนึ่งเมื่อมีชีวิตอยู่ได้ล่าสัตว์ขายเป็นอาชีพ ครั้นเมื่อเจ็บหนักใกล้จะหมดลมหายใจ ได้เห็นวิญญาณของสัตว์ที่ตนเคยฆ่าจำนวนมากมาปรากฏอยู่ตรงหน้า จึงเกิดความสะดุ้งหวาดกลัวต่ออกุศลที่กระทำไว้ พรานได้บอกเรื่องราวแก่ภิกษุลูกชายของตน

ภิกษุผู้เป็นลูกชายของพราน ได้ให้บิดาพนมมือแล้วจัดกรวยดอกไม้รูปเทียนใส่ในมือเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัย ครั้นเมื่อบิดาใกล้จะหมดลมหายใจ ภิกษุได้เตือนให้บิดาของตนรำลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย โดยกล่าวคำว่า

สัมมา อรหัง หรือ สัมมา สัมพุทโธ ให้นึกถึงพระอรหันต์

คนเจ็บใกล้หมดลมหายใจ เราเรียกว่าอยู่ในช่วงใกล้มรณะญาณ โสตประสาทและจักขุประสาท (หูและตา) ยังไม่ดับสนิท เมื่อเห็นอาการว่าใกล้จะหยุดหายใจ ให้พยายามดูแลใกล้ชิด นำกรวยดอกไม้รูปเทียนที่จัดเตรียมไว้ใส่มือพนม พร้อมบอกหนทางแก่คนเจ็บ

คนโบราณเชื่อว่า ควรให้คนป่วยได้ใส่เสื้อผ้าชุดใหม่และนำเงินติดกระเป๋าไปด้วย เพราะเมื่อดวงวิญญาณออกจากร่างแล้ว จะได้ใส่เสื้อผ้าชุดใหม่และมีเงินทองติดกระเป๋า สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปสู่โลกของวิญญาณ(www.watkoh.com)

ส่วนการบอกหนทางให้แก่ผู้กำลังจะตายตามธรรมเนียมทางพุทธศาสนานั้น ศาสตราจารย์ นายแพทย์ จำลอง ดิษขวิช(www.saddhadhamma.org) ได้กล่าวว่าในคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ ได้แบ่งเวลาใกล้ตายออกได้เป็น 2 ระยะ คือ 1) มรณสันนกาล และ 2) มรณสันนวิถิ

มรณสันนกาล หมายถึงเวลาใกล้จะตาย ผู้ที่อยู่ในช่วงเวลานี้จะมีอารมณ์อยู่เสมอไม่ทวารใดก็ทวารหนึ่งคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ สำหรับผู้ที่ถึงแก่วิสัญญาหรือสลบ หรือหมดสติไป

อารมณ์จะเกิดขึ้นเฉพาะทางใจเท่านั้น มรณาสันนกาลนี้อาจ เกิดขึ้นเร็วหรือช้าก็ได้และผู้ที่อยู่ในเขตนี้มีโอกาสที่จะฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาอีกได้ แต่ถ้าหากเข้าสู่ มรณาสันนวิถิซึ่งเป็นช่วงเวลาสุดท้ายของชาตินี้เมื่อใดแล้วก็ไม่มีความหวังที่ชีวิตจะกลับคืนมาได้อีก

ดังนั้นผู้ที่มิประสบการณของภาวะใกล้ตายและกลับฟื้นคืนขึ้นมาอีก แสดงว่ายังอยู่ในมรณาสันนกาล ในช่วงนี้กรรมที่ได้กระทำอยู่เสมอ ๆ มักจะ ปรากฏผลออกมาเช่น เคยทำกุศลหรืออกุศลในทางใดเสมอ ๆ กรรมที่ถูกสั่งสมไว้ก็จะออกมากระทบกับจิตทำให้เห็นเป็นภาพที่ชัดเจน และจริงจังต่อหน้าต่อตา บางคนเห็นภาพที่ดี เช่นการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา มองเห็น วัดวาอาราม โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น บางคนก็เห็นภาพที่น่ากลัว เช่น เห็นสัตว์ที่กำลังถูกฆ่า อาหารที่ใช้เป็นเครื่องในการประหารสัตว์เห็นเลือดไหลนอง เป็นต้น มรณาสันนกาลเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ชัดเจนว่า "เมื่อจิตเศร้าหมองแล้วย่อมมีทุกขเป็นที่ยังหวัง เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้วย่อมมีสุคติเป็นที่หวัง"

ตั้งแต่สมัยโบราณเรื่อยมาจึงมีกรรมวิธีที่จะช่วยคนที่ป่วยหนัก หรือ อยู่ในภาวะใกล้ตายให้มีสติและจิตผ่องใส ซึ่งเรียกกันว่า "บอกหนทาง" ท่านผู้รู้ ญาติผู้ใหญ่ มิตรสหาย หรือผู้ดูแลอาจบอกกับผู้ป่วยให้ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ หรืออาจบอกดัง ๆ ให้นึกในใจว่าพุทโธ พุทโธ อะระหัง ๆ ๆ ไปเรื่อย ๆ จนสิ้นลม อย่างไรก็ตามเมื่อผู้ป่วยเข้าสู่มรณาสันนวิถิ ซึ่งเป็นวิถิสสุดท้าย อยู่ติดกับความตายแล้วจะไม่สามารถรับอะไรได้ทางทวารทั้ง 5 เลย ดังนั้นการ บอกหนทางหรือการให้สติแก่ผู้ป่วยควรกระทำในตอนต้น ๆ ของมรณาสันนกาล ในขณะที่ยังพอมีสติคืออยู่

ในมรณาสันนวิถิของปุถุชนหรือบุคคลที่กำลังจะตาย และก่อนจุติจิตจะ เกิดขึ้นนั้นจะมีอารมณ์ 3 ประการเกิดขึ้น คือ กรรม กรรมนิमित และคตินิमित อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น และมาปรากฏทางทวารใดทวารหนึ่งในทวารทั้ง 6

ก . กรรม ได้แก่ อารมณ์ คือ กรรมที่เกี่ยวกับกุศล และอกุศล ที่เกี่ยวข้องกับกุศลนั้น ได้แก่บุญกุศลที่ตนได้กระทำมาแล้ว เช่น การให้ทาน การรักษาศีล การฟังธรรม หรือการเจริญภาวนา เมื่อจวนใกล้จะตาย ก็เป็นเหตุให้นึกถึงบุญ กุศลนั้นมีปิติ โสมนัสเกิดขึ้น คือมีจิตใจ หน้าตาเข้มข้มขึ้นเบิกบาน คนพวกนี้มัก ตายไปอย่างสงบ ที่เกี่ยวกับอกุศลนั้น ได้แก่บาปอกุศลที่ตนได้กระทำมาแล้ว เช่น การฆ่าคน การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การทุจริต การโกงจอบจำ หรือการผิด ศีลธรรม เมื่อจวนใกล้จะตายก็เป็นเหตุให้นึกถึงบาปอกุศลนั้น มีความเศร้าใจ

ความโกรธ และความเศร้าหมองเกิดขึ้น คนพวกนี้มีจิตไม่สงบและมักตายไปอย่างกระสับกระส่าย กรรมอารมณ์เป็นความรู้สึกทางใจจึงปรากฏได้ทางใจหรือทาง มโนทวารอย่างเดียว ถ้าฝ่ายอกุศลมาปรากฏก็จะนำไปสู่ทุกข แต่ถ้าฝ่ายกุศล มาปรากฏก็จะนำไปสู่สุคติ

ข . กรรมนิมิต ได้แก่ เครื่องหมายหรืออุปกรณ์ในการกระทำความกรรม ถ้าเป็นฝ่ายบุญกุศลก็ทำให้เห็นเครื่องหมาย หรือนิมิตแห่งบุญกุศลที่ตนเคยทำมาแล้ว เช่น โบสถ์ วิหาร โรงเรียน โรงพยาบาล ศาลา กุฏิ เห็นภาพพระพุทธรูป ที่ตนเคยสร้าง พระภิกษุที่ตนเคยบวช เห็นขันข้าวหรือทัพพีที่ตนเคยตักบาตร เป็นต้น เมื่อจิตหน่วงเอาภาพนิมิตนั้นมาเป็นอารมณ์จิตใจย่อมเบิกบานไม่เศร้าหมอง และเป็นปัจจัยนำไปเกิดในสุคติ

แต่ถ้าเป็นฝ่ายบาปอกุศลจะเห็นนิมิต เช่น หอก ดาบ อวน แห ธนู หน้าไม้บางทีเห็นสัตว์ หมู โค ปลา นก หมา แมว บางทีเห็นการพนัน ชนไก่ ยิงนก ตกปลา เล่นถั่ว เล่นไพ่ เล่นหวยใต้ดิน บางคนร้องเสียงลั่น คิดว่ามีคนจะมาทำร้าย บางคนเคยฆ่าหมู ก็ร้องเสียงเหมือนหมู ถ้าเลขชนไก่ก็ เอาหัวแม่มือทั้งสองของตนชนกัน แล้วร้องเหมือนเสียงไก่ชน เมื่อจวนเจียนจะตาย ถ้ากรรมนิมิตฝ่ายบาปอกุศลมาปรากฏย่อมเป็นปัจจัยนำไปเกิดในทุคติ กรรมนิมิตทั้งฝ่ายกุศลและอกุศลนี้ปรากฏได้ทั้งทางทวารทั้ง 6 แต่ส่วนมากเป็น การเห็นทางตา และทางใจ

ค . คตินิมิต ได้แก่ นิมิตหรือเครื่องหมายที่บอกให้ทราบถึงภพที่จะไปเกิด ถ้าเป็นคตินิมิตที่ จะนำไปสู่สุคติก็จะปรากฏเป็นประสาธราชวัง วิมาน ทิพยสมบัติ เทพบุตร เทพธิดา เห็นครุฑ ฆาตกร เห็นวัดอาราม บ้านเรือน ตัวอย่าง ชัมมิกะ อุบาสก เห็นราชรถ 6 คันมาจากเทวภูมิทั้ง 6 ชั้น ปรากฏอยู่เฉพาะหน้ากลางอากาศ เมื่อสิ้นชีวิตแล้วก็ไปบังเกิดเป็นเทพบุตรนั่งไปในราชรถที่มาจาก ชั้นดุสิต

ถ้าเป็นคตินิมิตที่จะนำไปสู่ทุคติ เช่นจะไปเกิดในนรก ก็ปรากฏเห็น เป็นเปลวไฟนรก เห็น นายนิรยบาล เห็นสุนัข เห็นแร้ง เห็นกา เป็นต้น กำลัง จะเข้ามาทำร้ายตน ถ้าจะไปเกิดเป็นสัตว์ ๓ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

ปัจจุบันผู้ป่วยส่วนใหญ่ก็มีโอกาสใช้บริการจากโรงพยาบาลทั้งของรัฐและของเอกชน มากขึ้น ระยะเวลาที่ใกล้สิ้นลมหายใจจึงเป็นระยะที่แพทย์พยาบาลให้การเยียวยาอย่างเต็ม ความสามารถ บ้างได้รับออกซิเจนช่วยในการหายใจ บ้างได้รับการนวดหัวใจและอื่นๆ ช่วงนี้จึงเป็น ช่วงที่ซุลมุนวุ่นวายมากที่สุด โอกาสที่จะบอกหนทางสวรรค์แก่ผู้ป่วยจึงทำได้ยาก นอกจากรายที่ป่วยหนักอยู่บ้านจึงมีโอกาไปสวรรค์ตามความเชื่อดั้งเดิมมากกว่ารายอื่นๆ

1.2 การอาบน้ำศพ

การอาบน้ำศพนั้น พระมหาวิระศีลปี่ ฉนฺทโก (2548:34) ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า การอาบน้ำ ศพถือเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งในพิธีทำศพชาวพุทธ โดยจะทำกันก่อนนำศพใส่โลง สาเหตุที่ต้องมี การอาบน้ำศพ เพราะต้องการให้ร่างกายของคนตายสะอาดบริสุทธิ์ ส่วนมากจะอาบน้ำเฉพาะศพผู้ที่

ตายจากการเจ็บป่วยธรรมดา ส่วนศพที่ตายเพราะอุบัติเหตุ ทำอัตตวินิบาต ฆ่าตัวตาย หรือถูกฆาตกรรม ถือว่าเป็นศพตายโหง มักไม่นิยมอาบน้ำศพ บางแห่งจะมีการเอาขมิ้นมาทาหน้าและเท้าให้ศพเพื่อให้ศพมีกลิ่นหอม และนำขี้ผึ้งอย่างแท้ทำเป็นรูปหน้าคนมาปิดตาปิดปากตลอดทั้งใบหน้า โดยขี้ผึ้งเขียนกาลว่า จิ. เจ. รุ. นิ. เพื่อเป็นการบอกว่าเป็นศพตายครบทั้ง 6 นอกจากนี้ก็เพื่อเป็นการปิดความน่าเกลียดน่ากลัว และอีกอย่างสอนให้รู้ว่าควรสำรวมตา สำรวมปาก

ในสมัยโบราณ การอาบน้ำศพมีขั้นตอนมากและการอาบน้ำศพจะอาบกันจริงๆ คือ ต้มน้ำด้วยหม้อดิน ในหม้อจะใส่ใบไม้ต่างๆ ต้มลงไปด้วย เช่น ใบหนาด ใบส้มป่อย ใบมะขาม อาบด้วยน้ำอุ่นก่อน แล้วจึงอาบด้วยน้ำเย็นอีกครั้ง ฟอกด้วยส้มมะกรูด เมื่อด่างจนสะอาดหมดจดแล้ว จึงฟอกด้วยขมิ้นชันสด และผิวมะกรูดคั้นละเอียด ต่อจากนั้นจึงแต่งตัวให้ศพ แต่การอาบน้ำศพในปัจจุบัน ที่เรียกว่า “พิธีรดน้ำศพ” ไม่ได้อาบจริงๆ เป็นแต่เพียงการรดที่มือของผู้ตายด้วย น้ำพุทธรักษา ผสมกับน้ำฝน หรือน้ำสะอาด บางทีใช้น้ำอบไทยร่วมด้วยเพื่อให้หอม ซึ่งจะทำการหลังจากตายไม่นานนัก เพราะศพยังสดอยู่ ยังไม่มีกลิ่น หรือขึ้นอืด สัปเหร่อจะจัดให้ศพนอนในที่อันสมควร จับมือข้างหนึ่งยื่นออกมา ลูกหลานทำหน้าที่ใช้ขันใบเล็กตัก น้ำมนต์ส่งให้กับผู้มาร่วมงาน โดยการเทน้ำลงบนมือของผู้ตาย กล่าวคำ ไว้อาลัย หรือกล่าว ขอให้วิญญาณของผู้ตายจงไปสู่สุคติ ไม่ต้องห่วงอาลัยมีกังวล

ซึ่งประเพณีธรรม ในการทำพิธีรดน้ำศพนี้ ก็คือ เพื่อให้คนที่ยังอยู่เห็นว่า คนเราเมื่อตายไปแล้ว แม้น้ำของหอม น้ำอบ หรือน้ำมนต์(ที่เชื่อว่า) ศักดิ์สิทธิ์ใดๆ มาราดรดเท่าไรก็ไม่ได้ทำให้ศพนั้นหอมขึ้น มีแต่จะต้องเนาเหม็นเปื้อนๆไป ไม่อาจฟื้นคืนชีพขึ้นมาพูดคุยได้อีก ผู้มาร่วมรดน้ำจะนึกถึงผู้ตายได้ ก็แต่เฉพาะเรื่องราวที่เขาทำไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จึงไม่ควรประมาท ดิดจริตในรูปมาหาใดๆ จนกลายเป็นกิเลสเรื่องเศร้าหมอง

ในปัจจุบันพิธีกรรมดังกล่าวเกิดความเข้าใจที่สับสนระหว่างคำว่า “การอาบน้ำศพ” กับคำว่า “การรดน้ำศพ” คำทั้งสองนี้ คำหนึ่งใช้ในงานมงคล อีกคำหนึ่งใช้ในงานอวมงคล แต่ทุกวันนี้ใช้ปนกันหมด ซึ่งคงไม่ได้หมายความว่า ความเป็นมงคลกับไม่เป็นมงคลนั้น กลายมาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่เนื่องจากความไม่รู้นั่นเอง การ “รดน้ำ” ใช้ในการมงคล เพราะคำนี้มาจากคำสันสกฤตว่า “เสก” (รดน้ำ) หรือ “อภิเชก” คือ รดน้ำเพื่อเป็นคุณ ยิ่งเป็นพิธีทางไสยศาสตร์เมื่อทำการมงคลต่างๆ ก็เชิญพราหมณ์มารดน้ำสังข์ เช่น

“มูรธาภิเชก” คือ รดน้ำเหนือพระเศียร ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา คือ การทำบุญอายุตนเอง

“ราชาภิเชก” คือ รดน้ำตั้งพระราช

“อภิเชก” รดน้ำตั้งให้เป็นใหญ่เป็นโต

“อุปราชาภิเชก” ตั้งให้เป็นอุปราช

ดังนั้น คำว่า "รด" จึงใช้ในงานมงคลเท่านั้น รวมถึงการรดน้ำผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ ด้วย และไม่ควรรนำไปใช้ในงานอวมงคล เช่น "รดน้ำศพ"

เหตุที่ใช้กันผิดๆ เข้าใจว่า ในความเป็นจริง ญาติพี่น้องของคนตายจะช่วยกันอาบน้ำศพ (คือ อาบน้ำให้ศพจริงๆ) แล้วจัดการแต่งตัวให้ศพ นิยมแต่งตามยศตามตำแหน่ง หากผู้ตายเป็นทหารหรือตำรวจ เมื่อเสร็จเรียบร้อย จึงนำศพมาตั้งไว้กลางศาลา เพื่อให้มิตรสหายและผู้อันเป็นที่เคารพ ได้ทำการอาบน้ำศพด้วยการรดน้ำลงไปที่มีมือของผู้ตาย เพื่อความสะดวกของพิธี ลักษณะการรดน้ำลงไปที่มีมือของผู้ตาย เป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นการอาบน้ำศพ คนรุ่นหลังเห็นลักษณะเช่นนี้ ประกอบกับไม่รู้ความหมาย จึงเรียกว่า "รดน้ำศพ" ซึ่งเป็นการใช้คำที่ผิดไป

การ "อาบน้ำศพ" ตามประเพณีของไทย ถ้าบุคคลที่เคารพนับถือ สิ้นชีพลงในความรู้จักคุ้นเคยนั้น เราอาจมีการล่วงล้ำก้าเกินกันไป ก็จะต้องไปอาบน้ำศพเป็นการ ขมาลาโทษ ที่เคยล่วงเกินต่อกัน ขอโทษกรรม ให้เลิกแล้วต่อกัน อย่าได้ตามติดไปในภพหน้า

1.3 การแต่งตัวศพ

หลังอาบน้ำศพแล้วจะมีการแต่งตัวศพ ซึ่งการแต่งตัวศพนั้น กัณฐิมา เไร(2543:54) ได้อธิบายว่า การแต่งตัวศพนั้นเริ่มจากการหิวผม เกี่ยวกับหิวผมให้ศพนั้น มีวิธีปฏิบัติตามคติความเชื่อหลายนัยด้วยกัน โดยเริ่มจากการหิวผมซึ่งต้องหิวกลับไปข้างหน้าซีกหนึ่ง หมายถึง ว่าเป็นการหิวสำหรับผู้ตายแล้ว และหิวกลับไปข้างหลังซีกหนึ่ง หมายถึง เป็นการหิวสำหรับการเกิดใหม่อีกครั้ง แล้วหักหิวออกเป็น 2 ท่อนข้างทิ้งไปหรือโยนใส่ลงไป ในโลงศพ ตอนหักหิวให้กล่าวว่ "อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา"

การกล่าวเช่นนี้ ก็เป็นปริศนาธรรม เพื่อให้ระลึกถึงความไม่เที่ยงแห่งสังขาร แม้หิวก็ยังคงหักเป็นท่อนใช้การไม่ได้ ในวันหนึ่งชีวิตของมนุษย์เราก็เป็นแบบนั้นเช่นกัน ความงามเองก็เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง แม้เราจะแต่งศพ หิวผมเผ้าให้งดงามปานใด สุดท้ายความงามนั้นก็ไม่สามารถคงอยู่ได้

หลังจากนั้นก็เป็นการแต่งตัวให้ศพ ซึ่งไม่เหมือนการแต่งตัวของคนเป็น ซึ่งการแต่งตัวศพนั้น จะใช้ผ้าขาวนุ่งในชั้นแรกเอาชายพกไว้ข้างหลังแล้วนำเสื้อขาวสวมให้ โดยสวมเสื้อกลับด้านหน้าไว้ข้างหลัง โดยเอารังคุมไว้ข้างหลังให้ต่างกับการใส่เสื้อคนเป็น แล้วเย็บเนาเป็นตะเข็บลงมาหาเอวทั้งสองข้าง ให้ห่มผ้าเฉียงจากขวามาซ้าย จากนั้นจึงนำเสื้อผ้าไหมอีกชุดหนึ่ง มาสวมใส่เหมือนคนธรรมดา

การแต่งตัวศพเป็นปริศนาธรรม ที่ชี้ให้เห็นว่า คนเราเกิดด้วยทิฏฐิ ตายด้วยทิฏฐิ อวิชชาปิดหน้าปิดหลังการนุ่งห่มชั้นแรกที่อยู่ข้างใน หมายถึง ความตาย การนุ่งห่มชั้นนอก หมายถึง การเกิด แสดงให้เห็นว่าคนเรามีเกิดมีวันดับ วนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ อย่างไรก็ตาม วิธีการแบบนี้ไม่นิยมทำ

กันแล้วในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ญาติพี่น้องมักสวมใส่ชุดใหม่ให้ศพอย่างเดียว (พระมหาวิระศิลป์ ฉนทโก อ่างแล้ว: 35)

1.4 การมัดศพ

การมัดศพนั้น ทวีศักดิ์ วรฤทธิเรื่องอุไร (2548:97) ได้กล่าวว่า การมัดศพหรือที่เรียกว่า ตราสัง ซึ่งก็คือ สายสิญจน์หลายเส้นที่นำมารวมกันจนเป็นเส้นใหญ่ แล้วนำไปมัดศพ ก่อนตราสังนั้นศพจะอยู่ในท่านอนประนมมือ ถือกรวยดอกไม้รูปเทียนอย่างละหนึ่ง เพื่อจะได้ถือไปไหว้พระจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเชื่อกันว่า ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีพระเจดีย์ใหญ่งดงาม สร้างด้วยแก้วอินทนิล ยอดเจดีย์ทำด้วยทองคำแท้ ประดับด้วยรัตนาคือแก้ว 7 ประการ ล้อมรอบด้วยกำแพงทอง ที่กำแพงประดับด้วยธงทิวสีต่างๆ อย่างงดงาม มีเทพเจ้าทั้งหลายมาบรรเลงดุริยางค์บูชาพระเจดีย์ทุกวัน

พระจุฬามณีองค์นี้ ท้าวสักกะเทวราชพระองค์นี้ทรงสร้างไว้ให้เป็นเครื่องสักการบูชาของหมู่เทวดาในชั้นฟ้า ในฐานะที่พระเจดีย์นี้เป็นที่บรรจุของสำคัญสองประการ คือพระเศษธาตุกับพระเขี้ยวแก้วข้างขวาของพระพุทธเจ้าของเราพระองค์นี้

สำหรับเหตุที่ให้สร้างพระเจดีย์องค์นี้ มีว่า

เมื่อพระพุทธเจ้า ในสมัยที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์เสด็จออกทรงผนวช ทรงตัดพระเศษโมฬีคือมวยผม แล้วทรงอธิษฐานว่า ถ้าพระองค์จะได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ขอให้มวยผมนี้ลอยไปในอากาศ อย่าได้ตกลงมาสู่พื้นดินเลย

ครั้งนั้น ท้าวสักกะเทวราชจึงได้ทรงนำเอาขอบทองคำมารับพระเศษโมฬีนั้น แล้วทรงนำมาไว้บนดาวดึงส์ ทรงสร้างพระเจดีย์จุฬามณีขึ้นสำหรับบรรจุพระเศษโมฬีนั้นด้วยความเคารพเลื่อมใสยิ่ง

ต่อมา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว ถวายพระเพลิงแล้ว จึงมีการแบ่งพระบรมธาตุกันโดยโทณพราหมณ์เป็นผู้จัดการแบ่ง แต่โทณพราหมณ์หยิบเอาพระเขี้ยวแก้วข้างขวา ซ่อนไว้ในผ้าโพกศีรษะของตน เพื่อจะเอาไปบูชา

ท้าวสักกะทรงเห็นการกระทำของโทณะพราหมณ์ ทรงดำริว่า พระเขี้ยวแก้วอันประเสริฐตกเป็นสมบัติของโทณะพราหมณ์ ไม่สมกับพระเกียรติคุณอันใหญ่หลวงของพระพุทธเจ้า พระเขี้ยวแก้วอันนั้นเป็นของมีค่าหาที่สุดมิได้ ควรจะได้บรรจุอยู่ในที่ที่เหมาะสม ทรงเห็นว่าน่าจะไปบรรจุไว้ในพระเจดีย์จุฬามณี

เมื่อทรงดำริเช่นนั้น ท้าวสักกะจึงทรงหยิบเอาพระเขี้ยวแก้วจากผ้าโพกศีรษะของโทณะพราหมณ์มาเสีย แล้วนำไปประดิษฐานไว้ในพระเจดีย์จุฬามณี อันอยู่ในดาวดึงส์พิภพ ตั้งแต่นั้นมาเทวดาในสรวงสวรรค์ทุกชั้นต่างก็พากันมานมัสการบูชาพระจุฬามณีเจดีย์อยู่เป็นนิตย์ นอกจากนั้น

มนุษย์เราเมื่อตายไปต่างก็ปรารถนาจะไปบูชาพระจุฬามณีกันเกือบทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นที่บรรจุพระธาตุของพระพุทธเจ้า

ในการมัดตราสัง นั้นจะใช้ด้ายดิบทำเป็นห่วง 3 ห่วง มัดเป็น 3 เปลาะ คือ

- บ่วงสวมคอ หมายถึง บ่วงรักลูก
- บ่วงที่มีมือ หมายถึง บ่วงรักสามี
- บ่วงข้อเท้าทั้ง 2 ข้าง หมายถึง บ่วงรักทรัพย์สมบัติ

ขณะที่มัดแต่ละบ่วงจะท่องคาถาไปด้วย คือ *ปุตฺโต คีเว ธนฺปาเท ภริยาหตุเถ* มีความหมายว่า

มีบุตรบ่วงหนึ่งเกี่ยว	พ้นคอ
ทรัพย์ผูกบาทาคลอ	ห่วงไว้
ภรรยาเคียงบ่วงหนอ	ริงรัด มือนา
สามบ่วงใครพันได้	จึงพ้นสงสาร

ปริศนาธรรมที่แฝงอยู่ในการตราสังนี้ คือ บ่วงทั้งสามนี้ย่อมผูกสัตว์โลกให้จมอยู่ในห่วงทุกข์แห่งสังสารวัฏไม่ให้หลุดพ้นไปได้ ต่อเมื่อได้ตัดบ่วงนี้ขาดจึงจะพ้นทุกข์ไปได้ ใครติดอยู่สามบ่วงนี้ ไปนิพพานไม่ได้ ต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ สามบ่วงนี้ใครพันได้ จึงพ้นสงสาร (แปลกสนธิธิศ.2542:151-152)

เสร็จแล้วให้เอาผ้าขาวผืนใหญ่ห่อตัวศพโดยขมวดไว้ด้านศีรษะ เพื่อจะได้เป็นการสะดวกเมื่อเวลาเปิดเอาน้ำมะพร้าวล้างหน้าศพก่อนเผา แล้วเอาด้ายดิบขนาดนิ้วหัวแม่มือมัดเป็นเปลาะๆ ให้แน่นเป็น 5 เปลาะ เป็นปริศนาธรรม หมายถึง นิวรรณ์ 5 คือ

- กามฉันทะ
- ความพยาบาท
- ความง่วงเหงาหาวนอน
- ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ
- ความลึกลับใจ

ทั้ง 5 ประการนี้คือสิ่งขวางกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี

นอกจากนี้การมัดตราสังนั้น คงเป็นเพราะไม่ต้องการให้ผีเดินได้ อีกทั้งการมัดศพอย่างแน่นหนา เชื่อกันว่า ในสมัยโบราณยังไม่มียาสำหรับฉีดรักษาศพ จึงต้องมัดไว้ให้ดีเพื่อให้ผ้าซับเลือด และน้ำเหลืองและป้องกัน โลงแตกเพราะศพขึ้นอืด

1.5 การตั้งศพและการตามไฟหน้าศพ

การตั้งศพนั้นไม่ว่าจะตั้งศพไว้ที่บ้านหรือที่วัดก็ตาม การตั้งศพนั้นจะต้องหันศีรษะศพไปทางทิศตะวันตก เพราะถือเป็นทิศของคนตายตามคติความเชื่อว่าทิศตะวันตกเป็นทิศที่ดวงอาทิตย์ตกไม่เป็นมงคล แม้คนเป็นก็ห้ามนอนหันศีรษะทางทิศตะวันตก เพราะถือว่าเป็นทิศของผี และอย่าให้ศพหันเท้าไปทางที่นั่งของพระ ในการตั้งศพจะมีการโยงสายสิญจน์จากศพไปไว้ที่พาน เมื่อเวลาพระสวดท่านจะจับสายสิญจน์นี้ไว้ ในมือเสมือนเป็นการสวดอภิธรรมให้คนตายฟัง แต่ความจริงแล้วพระท่านสวดให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ฟังมากกว่า โดยยกเอาศพที่ตั้งอยู่ตรงหน้าเป็นตัวอย่าง ให้เห็นถึงความไม่จริงยั่งยืนของสังขาร ตามที่กล่าวถึงในบทสวด

ต้นเหตุที่ห้ามไม่ให้เอาหัวนอนไปทิศตะวันตกนั้น เสฐียร โกเศศ (2553: 63-63) ได้กล่าวว่า ไม่ใช่แต่ศพที่ห้ามหันหัวไปทางทิศตะวันตก คนเป็นก็ถือเช่นกัน เพราะชื่อและลักษณะของทิศไม่เป็นมงคล ทำให้ไม่สบายใจ เพราะเป็นทิศตะวันตก มีแต่ตกถ่ายเดียว และเป็นทิศดวงตะวันจมหายไปในขอบฟ้า

ส่วนการตามไฟหน้าศพนั้น เป็นคติความเชื่อว่า ในการตั้งศพนั้น ปลายเท้าจะต้องตามไฟไว้เสมอไม่ให้ดับ การตามไฟหน้าศพ สมัยก่อนใช้น้ำมันมะพร้าวใส่กะลา หรือใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด เหตุที่ต้องตามไฟหน้าศพ ก็เพื่อให้มีแสงสว่าง เพราะเมื่อก่อนนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ หากปล่อยให้ศพอยู่มืดๆ จะยิ่งคุนากแล้ว และมีความเชื่อว่าถ้าไม่ตามไฟไว้วิญญาณจะไปที่มีดซึ่งไม่ดี แม้ปัจจุบันจะมีไฟฟ้าใช้สามารถเปิดได้สว่างไสวแล้ว แต่ก็ยังมีการตามไฟหน้าศพเป็นประเพณีนิยม

เหตุที่ตามไฟศพ อธิบายปริศนารว่า มนุษย์นั้นมี 4 จำพวก

1. มนุษย์บางจำพวก มาสว่าง ไปสว่าง หมายถึง ผู้ที่เกิดมาพบพระพุทธศาสนา และประพฤติปฏิบัติตาม พระธรรมคำสั่งสอน หมั่นสร้างบุญกุศลประกอบคุณงามความดี เช่นนี้ แม้ตายไปแล้วก็ย่อมเชื่อได้ว่า ต้องไปสู่สุคติอย่างแน่นอน
2. มนุษย์บางจำพวก มาสว่าง ไปมืด คือตรงกันข้ามกับพวกแรก แม้ได้พบพระพุทธศาสนาแล้ว แต่กลับไม่เลื่อมใส ประพฤติปฏิบัติตาม ประกอบแต่ความชั่วเมื่อตายไปแล้ว วิญญาณย่อมลงไปสู่ทุคติ หรือขุมนรกอย่างแน่นอน เมื่อมีโอกาสแต่ไม่คิดสร้างบุญกุศลประกอบคุณงามความดีไว้ เป็นสิ่งที่น่าเสียดาย
3. มนุษย์บางจำพวก มามืด ไปสว่าง หมายถึง ผู้ที่แต่แรกไม่มีศาสนา เป็นพวกมิจฉาทิฐิ แต่ภายหลัง กลับเปลี่ยนใจ หันมาสร้างคุณงามความดี ประพฤติปฏิบัติธรรม ย่อมมีโอกาสไปสู่สุคติ

4. มนุษย์บางจำพวก มามืด ไปมืด หมายถึง พวกที่ตั้งแต่เกิดจนวันตายไม่เคยได้สนใจหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนา ไม่คิดสร้างคุณงามความดี ไม่รู้จักการประพฤติปฏิบัติธรรม เป็นบุคคลที่น่าสงสารที่สุด

ที่ตามไฟไว้ปลายเท้าศพ อธิบายอย่างปริศนาธรรมอีก ว่าเป็นเครื่องเตือนสติคนเป็น ให้หาทางไปแต่ทางสว่าง คืออุทิศสาหประกอบกุศลบำเพ็ญบุญ การบรรจุข้าวเปลือกไว้ในภาชนะนั้น แสดงว่า ใครหว่านข้าวกล้าลงในนา ข้าวกล้าย่อมจะงอกขึ้นเป็นต้นข้าว ส่งผลให้ควรแก่พันธุ์ข้าว และพื้นที่นาอื่นๆ จะไม่กลายเป็นหญ้าได้ ฉะนั้น ถ้าทำบุญไว้บุญจะส่งผลให้ ที่จะกลายเป็นบาปไม่มี ฉะนั้น

1.6 การสวดพระอภิธรรมหน้าศพ

ในระหว่างที่ตั้งศพนั้น จะต้องมีการนิมนต์พระมาสวดพระอภิธรรมหรือตั้งศพสวดพระอภิธรรม เหตุที่ต้องมีการนิมนต์พระมาสวดในงานศพนั้น เนื่องจากในสมัยก่อนเวลาไม่มีใครตายในบ้านในเรือนใครก็ตาม พระท่านสงสารคนที่ยังเป็นอยู่ คนตายแล้วไม่ต้องสงสารอะไร ตายแล้วก็แล้วกัน ไป พุคอะไรกันไม่รู้เรื่อง แต่ว่าคนเป็นยังอยู่ มีความทุกข์ มีความเสียดาย เพราะความรักความชอบใจกัน พระท่านจึงไปทำหน้าที่ปลอบโยนจิตใจคนในครอบครัวนั่นเอง(พระเทพวิสุทธิเมธี.2537:166)

พระอภิธรรมนั้น แปลว่า ธรรมะอันยิ่ง ธรรมะอันเจริญหรือธรรมะชั้นสูง ดังนั้นเมื่อมีการตาย ซึ่งเป็นเรื่องของการสูญเสียบิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย หรือบุตรธิดา ผู้เป็นที่เคารพรักใคร่นับถือเป็นความเศร้าโศก จึงได้นำเอาพระอภิธรรมมาสวด (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ 2538:25)

ประเพณีสวดพระอภิธรรม สืบทอดมาจากความเชื่อถือแนวคิดอย่างน้อย 2 ทาง คือ

แนวทางที่ 1 พุทธศาสนิกชนในสมัยพุทธกาลครั้งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้น นิมนต์พระภิกษุไปให้โอวาทหรือแสดงธรรมเพื่อให้คิดแก่ บุคคลผู้เจ็บป่วยใกล้จะสิ้นใจ

แนวทางที่ 2 ความนิยมอีกประการหนึ่งของพุทธศาสนิกชน คือ ความเชื่อที่ว่า พระภิกษุสงฆ์ยอมเป็นที่พึงทางใจได้ เมื่อเหตุที่ทำให้เกิดความเศร้าโศกเสียใจ พระภิกษุสงฆ์ยอมทำหน้าที่ปลดเปลื้องและชี้แจงให้เห็นความจริง ให้สติแก่ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพที่เป็นทุกข์ได้

แนวทางแห่งความคิดและความเชื่อดังกล่าวข้างต้น ได้วิวัฒนาการมาเป็นประเพณีการสวดพระอภิธรรมในหมู่พุทธศาสนิกชนชาวไทยตราบเท่าทุกวันนี้ (กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ 2545)

พระอภิธรรมนั้น เป็นวิชาการชั้นสูงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับปรมัตถธรรม 4 ประการ คือ ธรรมชาติที่เป็นความจริงแท้แน่นอน ที่ดำรงลักษณะเฉพาะของตนไว้โดยไม่ผันแปรเปลี่ยนแปลง เป็นธรรมที่ปฏิเสธความเป็นสัตว์ ความเป็นบุคคล ความเป็นตัวตนโดยสิ้นเชิง ปรมัตถธรรม นี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สภาวะธรรม อันได้แก่ (วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ.2542)

- จิต คือ ธรรมชาติที่ทำหน้าที่เห็น ได้ยิน รับกลิ่น รับรส รู้สัมผัสถูกต้อง ตลอดจน ธรรมชาติ ที่ทำให้เกิดการคิดนึก
- เจตสิก คือ ธรรมชาติที่ประกอบกับจิต ประจุแต่งจิต ทำให้เกิดความรู้สึก นึก คิด ที่แตกต่างกันทั้งทางที่ดีและไม่ดี
- รูป คือ ธรรมชาติที่แตกดับ ย่อยยับ สลายไปด้วยความเย็นและความร้อน ในร่างกายของคนเราและสัตว์ทั้งหลาย
- นิพพาน เป็นธรรมชาติที่พ้นจากกิเลส พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด

จากปรมัตถธรรม 4 ประการดังกล่าว จึงน่าจะกลายเป็นข้อกำหนดในการนิมนต์พระสงฆ์ 4 รูป (เป็นอย่างน้อย) เพื่อสวดในงานศพ

การสวดพระอภิธรรมในงานศพ พบว่า มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและเป็นการบำเพ็ญกุศลในงานศพเพื่ออุทิศให้ผู้วายชนม์ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ความกตัญญูต่อผู้วายชนม์ซึ่งจากไปไม่มีวันกลับ การที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยนำเอาคัมภีร์พระอภิธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับประเพณีนี้นั้นตามข้อสันนิษฐาน คงจะเกิดจากเหตุผลประการต่างๆ ดังนี้

ประการแรก เป็นเพราะ พระอภิธรรม ไม่กล่าวถึงสัตว์ ไม่กล่าวถึง บุคคล ไม่มีตัวตน เรา เขา แต่เป็นการจำแนกธรรมออกเป็นกุศล อกุศล และ อภัย- กฤต (ธรรมที่ไม่ใช่กุศลและไม่ใช่อกุศล) ทรงกระจายสรีระกายซึ่งเป็น กลุ่มก้อนออกเป็นชั้น 5 บ้าง อายุขณะ 12 บ้าง ธาตุ 18 บ้าง อินทรีย์ 22 บ้าง อันเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยซึ่งต้องมีการเสื่อมสลายไปตามสภาวะ มิสามารถตั้งอยู่ได้ตลอดไป การได้ฟังพระอภิธรรมจะทำให้ผู้ฟังน้อมนำมา เปรียบเทียบกับการจากไปของผู้วายชนม์ ทำให้เห็นสัจธรรมที่แท้จริงของชีวิต ในอดีตคงจะเห็นว่าในงานเช่นนี้เป็น โอกาสอันดีที่ผู้ฟังและผู้ร่วมบำเพ็ญกุศลในงานศพจะสามารถพิจารณาเห็นความจริงของชีวิตได้โดยง่าย จึงได้นำเอาพระอภิธรรมมาแสดงให้ฟังในงานศพ

อีกประการหนึ่ง เพราะเห็นว่าในการตอบแทนพระคุณพุทธมารดา ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น ท่านได้เสด็จขึ้นไปทรงแสดงพระอภิธรรม เทศนาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดาซึ่งสิ้นพระชนม์ไปแล้ว ดังนั้น เมื่อบุพการีอันได้แก่ มารดา บิดา ถึงแก่กรรมลง จึงได้นำเอาพระอภิธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในการบำเพ็ญกุศลให้แก่ ผู้วายชนม์ โดยถือว่าเป็นการสนองพระคุณ

มารดา บิดา ตามแบบอย่างพระจริยวัตรของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต่อมาแม้ว่าท่านผู้วายชนม์จะมีใช้ มารดาบิดาก็ตาม แต่การนำเอาพระอภิธรรมมาแสดงในงานศพก็ถือเป็นประเพณีไปแล้ว

ประการสุดท้าย เพราะเชื่อว่าพระอภิธรรมเป็นคำสอนชั้นสูงที่มี เนื้อหาละเอียดลึกซึ้ง เกี่ยวกับปรมัตถธรรม 4 ประการ หากนำมาแสดงใน งานบำเพ็ญกุศลให้แก่ผู้วายชนม์แล้ว ผู้วายชนม์ จะได้บุญมาก

การสวดพระอภิธรรมก็คือการนำเอาคำบาลีขึ้นต้นสั้นๆ ในแต่ละ คัมภีร์ของพระอภิธรรม 7 คัมภีร์มาเรียงต่อกัน การสวดพระอภิธรรมนี้ บางทีเรียกว่า สวดมติกา ถ้าเป็นงานพระศพบุคคล สำคัญในราชวงศ์ เรียกว่า พิธีสดับปกรณ์ ซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า สัตตปกรณ์ อันหมายถึง พระ อภิธรรม 7 คัมภีร์นั่นเอง (สัตต = เจ็ด, ปกรณ์ = คัมภีร์, ตารา)

ประโยชน์จากการศึกษาพระอภิธรรม ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาพระอภิธรรมมีอยู่ มากมายหลาย ประการ แต่ที่สำคัญมีโดยสังเขปดังนี้

1. การศึกษาพระอภิธรรมจะทำให้เข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนา เพราะพระอภิธรรมเกิด จากพระสัมพััญญคุณของพระพุทธองค์ การเข้าถึงพระอภิธรรมจึงเท่ากับเข้าถึงพระปัญญาคุณ ของพระพุทธองค์อย่างแท้จริง

2. การศึกษาพระอภิธรรม ก็คือศึกษาธรรมชาติการทำงานของ กายและใจซึ่งเป็นธรรมชาติ ที่มีอยู่ในตัวเราและสัตว์ทั้งหลายเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องจิต (วิญญาณ), เรื่อง เจตสิก, เรื่องอำนาจจิต, เรื่องวิถีจิต, เรื่องกรรมและการส่งผลของกรรม, เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด, เรื่องสัตว์ในภพภูมิต่างๆ และเรื่องกลไกการทำงานของกิเลส ทำให้รู้ว่าชีวิตของเราในชาติปัจจุบันนี้ มาจากไหนและมาได้อย่างไร มีอะไรเป็นเหตุ มีอะไรเป็นปัจจัย เมื่อได้คำตอบชัดเจนแล้วก็รู้ว่า ตายแล้วไปไหนและไป ได้อย่างไร อะไรเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างชาตินี้กับชาติหน้า ทำให้หมด ความสงสัยว่าตายแล้วเกิดอีกหรือไม่ นรก สวรรค์ มีจริงไหม ทำให้มีความเข้าใจเรื่องกรรมและการ ส่งผลของกรรม(วิบาก) อย่างละเอียดลึกซึ้ง

3. ผู้ศึกษาพระอภิธรรมจะเข้าใจเรื่องของปรมัตถธรรม หรือสภาวะ ธรรมอันจริงแท้ตาม ธรรมชาติ ในพระอภิธรรมจะแยกสภาวะออกให้เห็น ว่าทุกสิ่งไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล อะไรทั้งนั้น คงมีแต่สภาวะธรรม คือ จิต เจตสิก รูป ที่วนเวียนอยู่ในความเกิด แก่ เจ็บ ตาย โดยอาศัย เหตุ อาศัยปัจจัยอุดหนุนซึ่งกันและกัน เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เกิดขึ้นใหม่แล้วก็ดับ ไปอีก มีสภาพเกิด ดับอยู่เช่นนี้ตลอดเวลานานแสนนานไม่รู้กี่แสนชาติ ก็ล้วนชาติมาแล้วที่สืบต่อกันอยู่เช่นนี้โดยไม่รู้ จักจบจักสิ้น แม้ใครจะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม สภาวะธรรมทั้ง 3 นี้ก็ทำงานอยู่เช่นนี้โดยไม่มีเวลาหยุดพัก เลย สภาวะธรรมหรือธรรมชาติเหล่านี้มิใช่เกิดขึ้นจากพระผู้เป็นเจ้าของ พระพรหม พระอินทร์ หรือสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ใดๆ เป็นผู้บันดาลหรือเป็นผู้สร้าง แต่สภาวะธรรมเหล่านี้เป็นผลอันเกิดมาจากเหตุ คือ กิเลส ตัณหานั่นเองที่ เป็นผู้สร้าง

4. การศึกษาพระอภิธรรมจะทำให้เข้าใจสภาวะธรรมอีกประการหนึ่ง อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาที่ต้องการให้เข้าถึงนั่นก็คือ นิพพานนิพพาน หมายถึง ความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา ผู้ที่ปราศจากกิเลส ตัณหาแล้วนั้น เมื่อสิ้นชีวิตลงก็จะไม่มีการสืบต่อของจิต+เจตสิก และ รูปอีกต่อไป ไม่มีการสืบต่อภพชาติ หยุคการเวียนว่ายตายเกิด พ้นจากทุกข์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง จึงกล่าวว่านิพพานเป็นธรรมชาติที่ปราศจากกิเลส ตัณหา เป็นธรรมชาติที่ดับทุกข์โดยสิ้นเชิงและเป็นธรรมชาติที่พ้นจากขั้น 5 นิพพานมิใช่เป็นแดนสุขาวดีที่เป็นอมตะและเพียบพร้อมด้วยความสุขล้วนๆ ตลอดนิรันดร์กาลตามที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ

5. การศึกษาพระอภิธรรมจะทำให้เข้าใจคาสอนที่มีคุณค่าสูงสุดใน พระพุทธศาสนา เพราะแค่การให้ทาน รักษาศีล และการเจริญสมาธิก็ยังมิใช่ คาสอนที่มีค่าสูงสุดในพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นเหตุให้ต้องเกิดมารับ ผลของกุศลเหล่านั้นอีก ท่านเรียกว่าวิภูฏกุศล เพราะกุศลเหล่านี้ยังไม่ทำให้ พ้นไปจากการเวียนว่ายตายเกิด คาสอนที่มีค่าสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวมหาสติปัฏฐาน 4 เพื่อให้เห็นว่า ทั้งนามธรรม (จิต+เจตสิก) และรูปธรรม (รูป) มีสภาพที่ไม่เที่ยง ทนอยู่ไม่ได้ ไม่ใช่ตัวตน บังคับบัญชาไม่ได้ มีการเกิดดับ ๆ ตลอดเวลา หาแก่นสาร หาตัวตน หาเจ้าของไม่ได้เลย เมื่อมีปัญญาเห็นแจ้งในสภาวะธรรมตามความเป็นจริงเช่นนี้แล้วก็จะนำไปสู่การประหามกิเลสและเข้าถึงพระนิพพาน ได้ในที่สุด

6. การศึกษาพระอภิธรรม จะทำให้เข้าใจเรื่องอารมณ์ของวิปัสสนา ซึ่งต้องมีนามธรรม (จิต+เจตสิก) และรูปธรรม (รูป) เป็นอารมณ์ เมื่อกำหนด อารมณ์ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ถูกต้อง การปฏิบัติก็ย่อมได้ผล ตามที่ต้องการ

7. การศึกษาพระอภิธรรม เป็นการสั่งสมปัญญาบารมีที่ประเสริฐที่สุด ไม่มีวิททยาการใดๆ ในโลกที่ศึกษาแล้วจะทำให้เกิดปัญญารู้แจ้งโลกได้เท่ากับ การศึกษาพระอภิธรรม

8. การศึกษาพระอภิธรรม เป็นการช่วยกันรักษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังและเป็นการช่วยสืบต่อพระพุทธศาสนา ใ้มันคงถาวรตลอดไป

1.7 การเช่นศพ

ในงานศพนั้น ตลอดเวลา 3 วันนับจากวันที่ตาย ญาติต้องจัดหาอาหารที่ผู้ตายชอบใส่สำหรับไว้ข้างโลงวันละ 2 เวลา เช้าและเย็น ปัจจุบันมีบางแห่งที่เช่นศพทั้ง 3 เวลา เช้า เที่ยง และเย็น บางศพถึงกับมีสุราของชอบมาวางไว้ให้ด้วย ขณะตั้งสำรับต้องเคาะ โลง 3 ครั้งแล้ว กล่าวว่่า “พ่อ (หรือปู่ ย่า แล้วแต่เป็นอะไรกับผู้เคาะ) กินข้าว” ทุกครั้งไป การเช่นศพนั้น คงจะเกิดจากความกังวลห่วงใยกลัวผู้ตายจะอดอยาก

เรื่องเช่นศพนั้น เสฐียร โทเศศ (2553) ได้กล่าวว่่า สิ่งใดมีอยู่ก็ย่อมคงอยู่และจะมีอยู่ต่อไป เพราะฉะนั้นผู้ตาย เมื่อก่อนเคยกินอย่างใด เมื่อตายไปก็ต้องกินอย่างนั้น ซึ่งเป็นการแสดงความนับถือและรักใคร่อาลัยรักในผู้ตาย

นอกจากนี้ในการเช่นศพนั้นแต่ละประเทศยังมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน เช่น ประเทศรัสเซีย ต้องจัดน้ำมันดีใส่อ่างไว้ให้อาบ และเอาขนมปังวางไว้ที่หัวศพ เพื่อเป็นเสบียงเดินทางจะได้ไม่อดอยาก หรือชาวอียิปต์โบราณ ใช้ท่อต่อจากปากศพ ให้ทะลุโลงศพออกมาถึงเครื่องเช่น เป็นการกินเห็นจริงเห็นจัง ดีกว่าไปวางไว้เฉยๆ แล้วเคาะ โลงเรียกให้มากิน ส่วนพวกข้าทางฝั่งแม่น้ำโขง ฝั่งศพแล้ว 2-3 เดือนแรก ญาติต้องนำอาหารไปเช่นที่หลุมทุกเช้า เขาเทเครื่องเช่นมีอาหารและเหล้าลงไป เป็นกระบอกลูกไม้ไผ่ ซึ่งฝังลงไปหลุม นอกจากนี้ยังพ่นควันยาสูบลง ไปทางกระบอกลูกไม้ไผ่กินอาหารแล้วจะได้สูบยาด้วย ส่วนชาวอินเดียแดงบางพวก เจาะรูลงไปที่ปากหลุม เพื่อให้ผีออกจากหลุมมากินเครื่องเช่นได้

1.8 การนำศพไปเผา

ปัจจุบันไม่ว่าคนตายในลักษณะใดก็ตามจะใช้วิธีการเผาเป็นหลัก เนื่องจากเป็นวิธีการที่สะดวกทั้งต่อญาติพี่น้องและผู้ร่วมงานศพ จึงทำให้การเผาศพเป็นที่นิยมมากกว่าการฝัง และการนำศพไปเผานั้นยังมีขั้นตอนต่างๆ อีก ดังนี้ (www.poonporn.com)

- การนำศพไปวัด

การเคลื่อนย้ายศพ ไม่ว่าจะเพื่อนำศพไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัด เคลื่อนศพจากบ้านไปเผา มีธรรมเนียมปฏิบัติดังนี้ หากเป็นการตั้งศพสดดอกิกรรมที่บ้าน ในวันเคลื่อนศพไปเผาที่วัด เจ้าภาพจะนิมนต์พระสงฆ์มาฉันเช้าที่บ้าน ส่วนใหญ่นิมนต์เพียง 4 รูปหรือตามต้องการ แต่เมื่อฉันเช้าเสร็จแล้วจะนิมนต์พระเพียง 4 รูป ทำหน้าที่จูงศพไปวัด หากมีลูกหลานผู้ตายบวชเณรหน้าศพ ก็ให้มาร่วมจูงศพด้วย โดยเดินต่อจากพระ หากต้องการนำศพไปตั้งสดดอกิกรรมที่วัด ก็ให้หาพระมาจูงศพเช่นเดียวกัน หลังจากที่พักหรือ ทำพิธีนำศพใส่โลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่หากมีดีค่ากะทันหัน ก็อาจตั้งศพไว้ที่บ้านคืนหนึ่ง ครั้นรุ่งเช้า ค่อยนิมนต์พระมาฉันเช้าแล้วจูงศพไปวัด

- การเคลื่อนขบวนศพ

ในการเคลื่อนขบวนศพนั้น ให้ลูกหลานของผู้ตายถือกระถางรูป และรูปของผู้ตายนำหน้า ต่อมาจึงเป็นพระสงฆ์ 4 รูปถือสายสิญจน์ที่ต่อมาจากการมัดตราสังศพและโยงออกมานอกโลงซึ่งสัปเหร่อได้จัดเตรียมไว้ให้แล้ว สายสิญจน์ที่ให้พระจับ เวลาสวดทุกคืนก็เส้นเดียวกันนี้ สำหรับญาติพี่น้องคนอื่นๆ ก็ช่วยกันยกโลงศพ หรือนำโลงตั้งไว้บนรถเข็นช่วยกันเข็นประคองตามไปกันเป็นขบวน เดินไว้อาลัยไปตลอดทางจนกว่าจะถึงวัด หากวัดอยู่ไกลจะใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการเคลื่อนศพก็ได้ หากไม่ต้องการ นำรถของตนเองมาขนศพเพราะเชื่อเกี่ยวกับเรื่องโชคลาง ก็สามารถขอเช่ารถของทางวัดหรือมูลนิธิได้

- การนำศพออกจากบ้าน

เมื่อจะเริ่มเคลื่อนศพ ตามคติโบราณจะไม่ยกศพออกทางประตูเหมือนคนปกติ และไม่ให้ศพได้ลอดได้ชื้อ บางทีถึงกับรื้อฝาบ้านข้างหนึ่งเพื่อนำศพออกก็มี ทั้งนี้เพราะเรือนเมื่อสมัยก่อนค่อนข้างเล็กและชื้อเตี้ย การยกศพต้องช่วยกันหลายคนจึงเบียดเสียดไม่สะดวก ฝากระดาน ของบ้านสมัยก่อนสามารถถอดออกได้สะดวก เพราะใช้วิธีเข้าลิ้มไม้ไม่ได้ทำตายตัวเหมือนปัจจุบัน

เมื่อยกศพออกทางด้านฝาบ้าน ต้องทำบันได 3 ขั้นพาดไว้เป็นทางลง ไม่ลงบันไดเดียวกับที่คนชื้ออยู่ประจำ บันได 3 ขั้นนี้ทำไว้ชั่วคราวไม่แข็งแรงนัก พอคนขึ้นลงก็หักโดยง่าย เป็นเคล็ดความเชื่อว่า ทำให้วิญญาณไม่สามารถหาทางย้อนกลับมาบ้านได้ จะได้ไปผูกไปเกิดเสีย ไม่มัววนเวียนอยู่บนโลกด้วยความหวังลูกหลานและทรัพย์สมบัติ

- การทำประตูป่า

ประตูป่า คือ การนำกิ่งไม้มาปักไว้ตรงประตูที่จะนำศพออกจากบ้าน โดยรวบกิ่งไม้มัดไว้เป็นชุ้มหรือคอกา เมื่อนำศพออกพ้นประตูแล้วให้รื้อทิ้งเสีย เพราะเชื่อว่าวิญญาณของผู้ตาย จะกลับบ้านไม่ได้ เพราะประตูป่า ที่จำไว้เป็นเครื่องหมายได้ถูกรื้อไปแล้ว หากมองเป็นปริศนาธรรมก็คือคนที่ตายไปแล้ว ย่อมไม่สามารถย้อนกลับ หรือคืนชีพขึ้นมาได้อีก เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่หากไม่เร่งสร้างคุณงามความดี ก็เป็นสิ่งที่น่าเสียดาย เพราะคนตายนั้นไม่มีโอกาสเช่นเราอีกแล้ว

- การชักฟาก 3 ชี

เป็นคติความเชื่อเช่นกัน สมัยโบราณใช้ไม้ไผ่มาผ่าทำฟากเป็นชีๆ สำหรับปูพื้นเรือนและทำฝา เมื่อนำศพออกจากบ้านแล้ว ให้ชักฟากออก 3 ชี เพื่อลวงไม่ให้วิญญาณจำบ้านได้ และปริศนาธรรม อธิบายเกี่ยวกับเรื่องไตรลักษณ์ คือ รูป สังขาร วิญญาณ ล้วนไม่เป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่จีรังยั่งยืน เมื่อความตายมาเยือนไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ ต้องละสังขารทิ้งร่าง ไว้เหมือนกับเรือนที่ว่างเปล่า

- การตีหม้อน้ำและหม้อไฟหน้าศพ

ในสมัยโบราณ เมื่อนำศพออกจากบ้านแล้ว จะมีการตีหม้อน้ำ 3 ใบด้วยไม้ซีก (ไม่นิยมใช้ไม้ท่อนเพราะต้องหักทิ้ง) เมื่อตีหม้อดินใส่น้ำซึ่งเตรียมไว้แตกแล้ว ก็หักไม้ทิ้งเสีย เป็นปริศนาธรรมหมายถึงการแตกสลายของสังขาร หรือธาตุต่างๆ เช่น ธาตุดินและธาตุน้ำที่มาขมุนุ่มกันเป็นร่างกาย เมื่อแยกออกแล้วก็ต้องกลับไปเป็นธาตุเหล่านั้น เหมือนเช่นเดิม สำหรับหม้อไฟหรือตะเกียงที่จุดไว้

หน้าศพนั้น เมื่อเวลาเผาศพก็นำใส่เข้าไปในกองฟืน ขณะที่ตีหม้อน้ำทั้ง 3 ใบที่นั่นคนบนเรือนใช้ พัดโบกไปทั้ง 4 ทิศ

- การช้ดข้าวสาร

การช้ดข้าวสารในปัจจุบันไม่นิยมทำกันแล้ว แต่สมัยโบราณเมื่อนำศพออกจากบ้าน ต้องทำการช้ดข้าวสาร หรือบางทีก็ช้ดเกลือขึ้นไปบนหลังคาด้วยพร้อมว่าคาถา คจจ อมฺมุหิ พุทฺธปัด แปล ได้ใจความว่าจงไปทางโน้นเถิด พระพุทธเจ้าปัดแล้ว เป็นการขับไล่เสนียดจัญไรหรือความอัปมงคลทั้งหลายให้จากไป

- การโปรยข้าวตอกข้าวสาร

ในระหว่างที่เคลื่อนศพไปวัดนั้น บางทีมีการโปรยข้าวตอกหรือข้าวสารไปตลอดทาง เป็นปริศนาธรรมเตือนใจว่า ข้าวตอกข้าวสารไม่งอกขึ้นมาอีกฉันใด คนตายย่อมไม่อาจฟื้นขึ้นมาฉันนั้น

- การใช้ไม้ขีดทางนำหน้า

การใช้ไม้ขีดทางนำหน้าเมื่อเคลื่อนขบวนศพ ก็เป็นปริศนาธรรมเช่นกัน หมายถึงการเดินทางตามกันไปเป็นวิภูสงสาร ในวันนี้เรานำศพคนตายไปเผา วันต่อๆ ไปทุกคนก็ต้องตามเส้นทางสายนี้เช่นเดียวกัน ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงหนีพ้นได้ ขบวนศพห้ามผ่านเรือสวนไร่นา ในสมัยโบราณหนทางยังไม่ค่อยสะดวกนัก การห้ามศพต้องห้ามไปทางเดินจะลัดผ่านไร่นาของคนอื่นไม่ได้ อาจเพราะมีความเชื่อเกี่ยวกับความตายว่าเป็นอัปมงคล หรือขบวนแห่มีคนจำนวนมาก หากเดินตัดผ่านไร่นา อาจไปเหยียบข้าวกล้าพืชไร่ได้รับความเสียหาย

- การเรียกบอกหนทาง แก่วิญญาณผู้ตาย

เมื่อนำศพไปวัด ขบวนแห่ศพผ่านที่ไหนลูกหลานผู้ตายก็จะเอามือเกาะโลงบอกให้รู้ตัวไปตลอดทาง เช่น ลงจากบ้านแล้ว เลี้ยวขวาไปตามทาง ผ่านโรงเรียนแล้ว ข้ามสะพานแล้ว ถึงวัดแล้ว ทั้งนี้เป็นคติความเชื่อ เพื่อให้วิญญาณผู้ตายตามร่างไป

ในปัจจุบันการนำศพไปเผานั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากอาจจะไม่มีขั้นตอนต่างๆ ดังที่กล่าวข้างต้น ทั้งนี้เนื่องจากคนมักจะตายตามโรงพยาบาลจึงมีรถจากวัดมารับศพไปตั้งไว้ที่วัด โดยมีพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้นำศพเพื่อทำพิธีรดน้ำศพและสวดศพต่อไป

1.9 การเผาศพ

การเผาศพนั้น ปัญญา เลิศสุขประเสริฐ(2548:35) ได้กล่าวว่า เมื่อนำศพไปถึงวัดแล้ว มักเอาศพตั้งพักบนศาลาก่อนเพื่อทำบุญ รวมทั้งมีการเทศน์ และสวดก่อนเผาศพจะมีการสวดมาติกาและบังสุกุลก่อน จึงนำศพไปที่กำบังซึ่งจัดไว้ เปิดฝาโลงแล้วยกศพออกมานอนหงายบนผ้าขาว เอามือมัดเชือกตราสังและผ้าที่ห่อศพออก นำกิ่งไม้มาวางบนศพ รองผ้าบังสุกุล แล้วเอาผ้าบังสุกุลวางพาดลงบนกิ่งไม้อีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงนิมนต์พระมาชักบังสุกุล ยกศพใส่โลงในท่าคว่ำ จัดกันโลงให้เป็นช่องสำหรับให้ไฟลอดเข้าไปเผาศพให้ไหม้ได้ง่ายขึ้น จากนั้นจึงยกศพเวียนรอบเชิงตะกอนจากซ้ายไปขวา 3 รอบ (การเวียนศพต้องเวียนซ้าย ต่างกับการเวียนเทียนหรือแห่ناق ซึ่งเป็นการงานมงคล จะทำการเวียนขวาเรียกว่า ทักษิณาวรรต การเวียนศพ 3 รอบเป็นการเวียนเพื่อไว้อาลัยแก่ผู้ตาย และเป็นปริศนาธรรมเกี่ยวกับพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ในสามภพ คือ ในโลก นรก และสวรรค์ อีกทั้งเป็นปริศนาธรรมที่เตือนสติผู้ที่ยังไม่ตายจะได้บำเพ็ญบุญกุศลเพื่อหนีจากการเวียนว่ายตายเกิดในภพทั้ง 3) โดยที่มีบุตรหลาน ญาติใกล้ชิดเดินตามศพ แล้วจึงนำโลงไปตั้งบนเชิงตะกอนโดยหันศีรษะศพไปทางทิศตะวันตก เจ้าภาพจะโยนสตางค์ซึ่งมีจำนวนเป็นคี่ทั้งไว้ที่เชิงตะกอน จากนั้นจึงต่อยมะพร้าวให้แตกแล้วเอาน้ำมาล้างศพเสร็จแล้วจึงจุดไฟเผา ต่างคนต่างก็ใช้ไฟของตนเอง ไม่มีการต่อไปกัน ทั้งนี้โดยที่เข้าใจว่าไฟคือกิเลสเครื่องร้อน ไม่ควรจะจุดต่อกัน เพราะจะพลอยลุกลามไปทำให้คนอื่นเดือดร้อนด้วย เมื่อเสร็จจากการเผาศพต้องล้างหน้าหรืออาบน้ำเป็นการล้างจัญไรที่อาจติดมา และทำให้ร่างกายสะอาดหมดจดกลับเป็นมงคล

การเผาศพนั้นมีข้อห้ามอยู่หลายประการ ได้แก่ ข้อห้ามเกี่ยวกับวันเผาศพ การเผาศพห้ามวันข้างขึ้นเผาคู่ ข้างแรมเผาคี่ เป็นอัมมงคล เรียกผีเผาคน ต้องเผาข้างขึ้นเผาคี่ ข้างแรมเผาคู่เรียกว่าคนเผาผี เพราะแรมค่ำหนึ่งก็เท่ากับวันที่ 16 ของเดือน กลายเป็นวันคู่ไป ส่วนวันแรม 2 ค่ำก็เท่ากับวันที่ 17 ของเดือน กลายเป็นวันคี่ไป เพราะฉะนั้นการเผาในวันคู่ในข้างแรม จึงเท่ากับเป็นวันคี่เหมือนกันที่ให้เผาแต่วันคี่ อธิบายปริศนาธรรมว่า ความตายเป็นของเฉพาะตัว จะเอาไปให้ผู้อื่นตายแทนไม่ได้ เพราะฉะนั้นวันเผาจึงต้องเป็นวันคี่ นอกจากนี้ยังห้ามเผาในวันศุกร์ เนื่องจากหลักที่เรียกว่า sympathetic magle คือสิ่งใดมีลักษณะคล้ายคลึงกันสิ่งนั้นก็เป็ผลเหมือนกัน วันศุกร์ชื่อก็บอกว่างูสุข ถึงจะมีคำแปลต่างกัน แต่เสียงเหมือนกัน ก็ขึ้นชื่อว่าสุขขอยู่นั่นเอง ถือกันว่าเป็นวันดีการเผาผีถือเป็นเรื่องไม่เป็นมงคล ถ้าเผาในวันศุกร์ ก็จะถูกกลากให้ความสุขได้รับอิทธิพลของความไม่เป็นมงคล ทำให้กลายเป็นทุกข์ไปได้ จึงห้ามเผา อีกทั้งถือว่าเผาผีวันศุกร์จะให้ทุกข์แก่ญาติ ส่วนวันพฤหัสบดีถือว่าเป็นวันครูไม่ควรให้อัปมงคลเข้ามาเกลือกกลั้วในวันนั้น และถ้าใครตายในวันเสาร์ห้ามเผาในวันอังคาร เพราะถือเป็นวันกล้าในคติโหราศาสตร์ ถ้าเผาวันนั้นผีจะดุ

1.10 การเก็บอัฐิ

วันรุ่งขึ้นหลังการเผาศพ ญาติของผู้ตายจะรีบไปเก็บอัฐิแต่เช้าตรู่ที่เชิงตะกอน สัปเหร่อจะแปรรูปกองกระดูก ซึ่งการแปรรูปกองกระดูกนั้น เสฐียร โกเศศ(2553.150) ได้คำอธิบายว่า การแปรรูป คือ เอาอัฐิในกองฟอนมาเรียงทำเป็นรูปคนนอนหงาย หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก สมมุติว่าตาย นิมนต์พระมาชักบังสุกุลผู้ตาย เสร็จแล้วเกลี่ยลบ ทำเป็นรูปใหม่หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก สมมุติว่าเกิดแล้วไปรยน้ำหอมลงบนรูปนั้น ต่อจากนั้นพระภิกษุก็ชักบังสุกุลเป็นอีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้วก็เก็บกระดูกผู้ตายไปบรรจุใน โภศหรือในพระเจดีย์ หรือนำกระดูกไปลอยในทะเลแล้วแต่ความต้องการของญาติ จากนั้นก็อาจมีการทำบุญ 7 วัน 50 วัน หรือ 100 วัน เพื่อแผ่กุศลให้แก่ผู้ตาย

สรุปความหมายของขั้นตอนต่างๆ ของพิธีศพ

ขั้นตอนพิธี	ความหมาย
1.การบอกหนทางให้แก่ผู้กำลังจะตาย	เนื่องจากคติความเชื่อของชาวพุทธ ที่ให้ความสำคัญกับ “สภาวะจิตสุดท้าย” เมื่อผู้ป่วยหนักจวนสิ้นใจ ญาติจะคอยเตือนให้ผู้ป่วยตั้งสติ แน่วแน่เพื่อระลึกถึงพระรัตนตรัย และจะบอกหนทางแห่งสวรรค์ให้คนเจ็บได้ยินว่า “อรหัง อรหัง” (ย่อมาจาก อรหัง สัมมา สัมพุทโธ หรือ บางทีก็เหลือคำว่า พุทโธ คำเดียว) เชื่อกันว่าผู้ป่วยจะได้ภavanaและระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยจนสิ้นลมไปจะได้ไปเกิดในสวรรค์
2. การอาบน้ำศพ	เพื่อต้องการให้ร่างกายของคนตายสะอาดบริสุทธิ์ และเพื่อให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่เห็นว่า คนเราเมื่อตายไปแล้ว แม้น้ำของหอม น้ำอบ หรือน้ำมันต์ ที่ศักดิ์สิทธิ์ใดๆ มารดทำไว้ก็ไม่ได้ทำให้ศพนั้นหอมขึ้น มีแต่จะต้องเน่าเหม็นเปื่อยยุไป ไม่อาจฟื้นคืนชีพขึ้นมาคุยได้อีก ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จึงไม่ควรประมาท คิดยึดในรูปแบบยาใดๆ จนกลายเป็นกิเลสเรื่องสร้างหมอง
3.การแต่งตัวศพ	เริ่มจากการหิวผมให้ศพหลังจากหิวแล้ว ให้หักหัวเป็น 2 ท่อนแล้ว ขว้างทิ้งหรือโยนใส่ลงไปในโลงศพ และให้กล่าววว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” เพื่อให้ระลึกถึงความไม่เที่ยงแห่งสังขาร
4.การมัดศพ	การมัดศพเรียกว่า ตราสัง โดยต้องทำเป็นห่วงในการมัดตราสัง นั้นจะใช้ด้ายดิบทำเป็นห่วง 3 ห่วง มัดเป็น 3 เปลาะ คือ - บ่วงสวมคอ หมายถึง บ่วงรักลูก - บ่วงที่มือ หมายถึง บ่วงรักสามี - บ่วงข้อเท้าทั้ง 2 ข้าง หมายถึง บ่วงรักทรัพย์สมบัติ ทั้ง 3 ห่วงเป็นปริศนาธรรม ว่า ห่วงทั้ง 3 ย่อมผูกมัดสัตว์โลกให้จมอยู่ในห่วงทุกข์แห่งสังสารวัฏไม่ให้หลุดพ้นไปได้ เมื่อตัดบ่วงนี้ขาดจึงจะพ้นทุกข์ได้
5.การตั้งศพและการตามไฟหน้าศพ	การตามไฟหน้าศพ เป็นเครื่องเตือนสติคนเป็น ให้หาทางไปแต่ทางสว่าง คือ อุดสาหประกอบกุศลบำเพ็ญบุญ
6.การสวดอภิธรรมหน้าศพ	การสวดอภิธรรมเป็นเรื่องของการสอนคนที่ยังมีชีวิตอยู่ให้พิจารณามรณานุสสติก็มีภูฐานว่าเกิดมาเป็นสังขารร่างกายแล้วย่อมมีความตายเป็นที่สุด

ขั้นตอนพิธี	ความหมาย
7.การเซ่นศพ	เป็นการแสดงความอาลัยรักและความนับถือในตัวผู้ตาย ญาติจึงจัดหาอาหารที่ผู้ตายชอบใส่สำหรับไว้ข้างโลงวันละ 2 เวลา เช้า เย็น นอกจากนี้เกิดจากความกังวลห่วงใยกลัวว่าผู้ตายจะอดอยาก
8.การนำศพไปเผา	กรณีที่ตั้งศพไว้ที่บ้าน ก่อนนำศพไปที่วัดต้องทำประตูป่า คือ นำกิ่งไม้ 2 กิ่งปักไว้บนประตูที่จะนำศพออก เมื่อศพไปแล้วอนึ่งเสียเพื่อว่าผีจะได้กลับบ้านไม่ได้ ซึ่งเป็นการเตือนสติว่า คนที่ตายไปแล้ว ย่อมไม่สามารถย้อนกลับ หรือคืนชีพขึ้นมาได้อีก เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่จึงต้องสร้างคุณงามความดี เพราะคนตายนั้นไม่มีโอกาสอีกแล้ว
9.การเผาศพ	<p>ข้อห้ามเกี่ยวกับวันเผาศพ คือ ห้ามเผาวันศุกร์ เนื่องจากความตายเป็นเรื่องเฉพาะตัว จะเอาไปให้ผู้อื่นตายแทนไม่ได้ รวมทั้งห้ามเผาวันศุกร์เพราะพ้องเสียงกับคำว่า “สุข” รวมทั้งวันพฤหัสบดีซึ่งถือเป็นวันครู</p> <p>นอกจากนี้ การเผาศพยังต้องมีการเวียนศพรอบเมรุหรือเชิงตะกอน การเวียนศพต้องเวียนซ้าย ต่างกับการเวียนเทียนหรือแห่นาค ซึ่งเป็นงานมงคลจะทำการเวียนขวาเรียกว่า ทักษิณาวรรต การเวียนศพ ๓ รอบเป็นการเวียนเพื่อไว้อาลัยแก่ผู้ตาย และเป็นปริศนาธรรมเกี่ยวกับพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ในสามภพ คือ ในโลก นรก และสวรรค์ อีกทั้งเป็นปริศนาธรรมที่เตือนสติผู้ที่ยังไม่ตายจะได้บำเพ็ญบุญกุศลเพื่อหนีจากการเวียนว่ายตายเกิดในภพทั้ง 3</p>
10.การเก็บอัฐิ	หลังจากเผาศพแล้วจะต้องมีการเก็บอัฐิ ซึ่งต้องมีการทำ “การแปรรูป” คือเอาอัฐิในกองฟอนมาเรียงเป็นรูปคน บางแห่งก็เอาเรียงไว้บนแผ่นกระดาน โดยเก็บส่วนของกระดูกเข้าลำดับของรูปเท่าที่ทำได้ และให้หันหัวของรูปทางตะวันตก สมมุติว่าตายแล้วนิมนต์พระภิกษุมานั่งสวดผู้ตาย เสร็จแล้วเกลี่ยลรูปทำเป็นรูปใหม่ ให้หันหัวไปทางตะวันออก สมมุติว่าเกิด แล้ววโปรยน้ำหอมลงบนรูปนั้น ต่อจากนั้นพระภิกษุก็ชักบังสุกุลอีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้วก็เก็บกระดูกผู้ตายไปบรรจุใน โกศหรือในพระเจดีย์ หรือนำกระดูกไปลอยในทะเลตามความต้องการของญาติ

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นคือความหมายหรือปริศนาธรรมที่แฝงอยู่ในขั้นตอนต่างๆในพิธีศพ แต่ ในปัจจุบันขั้นตอนบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ดังจะได้แสดงเปรียบเทียบให้เห็นดังตารางต่อไปนี้

ขั้นตอนพิธี	อดีต	ปัจจุบัน
1.การบอกหนทางให้แก่ผู้กำลังจะตาย	การบอกหนทางให้กับผู้ป่วยนั้น ผู้อยู่ใกล้จะตะโกนบอกว่า อรหฺ้า เพื่อให้ผู้ป่วยได้ยิน เป็นเครื่องช่วยเตือนสติให้ระลึกถึงพระศาสนาครั้งสุดท้าย	การบอกหนทางให้กับผู้ป่วย มีโอกาสน้อยเนื่องจากในปัจจุบัน ผู้ป่วยใกล้ตายมักจะอยู่ที่โรงพยาบาล โดยการดูแลของแพทย์และพยาบาล
2. การอาบน้ำศพ	การอาบน้ำศพ จะอาบจริงๆ โดยอาบน้ำร้อนก่อน แล้วจึงอาบด้วยน้ำเย็น ฟอกด้วยส้ยมะกรูดชะล้างให้สะอาดหมดจด ตำขมิ้นชันสดกับผิวมะกรูด มาขัดสีอีกทีให้ทั่วร่างกาย	อาบน้ำศพในปัจจุบัน แคร่คน้ำที่มือ
3.การแต่งตัวศพ	เริ่มจากการหิวหมซึ่งต้องหิวกลับไปข้างหน้าซีกหนึ่ง เป็นการหิวสำหรับผู้ตายแล้ว และหิวกลับไปข้างหลังซีกหนึ่งเป็นการหิวสำหรับการเกิดใหม่ แล้วหักหิวเป็น 2 ท่อนขวางทิ้งไป เสื้อผ้าก็ให้ผู้ตายสวมเสื้อกลับด้านหน้าไปข้างหลัง เป็นต้น	ในเมืองใหญ่ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร นิยมแต่งตัวศพด้วยเสื้อผ้าที่ผู้ตายชอบมากเป็นพิเศษ
4.การมัดศพ	การมัดศพเรียกว่า ตราสัง โดยต้องทำเป็นห่วงในการมัดตราสัง นั้นจะใช้ด้ายดิบทำเป็นห่วง 3 ห่วง	ไม่เปลี่ยนแปลง
5.การตั้งศพและการตามไฟหน้าศพ	การตั้ง โลงศพต้องหันไปทางทิศตะวันตกเสมอ ส่วนการตามไฟนั้น เพื่อเป็นการเตือนสติคนเป็น ให้หาทางไปแต่ทางสว่าง	ไม่เปลี่ยนแปลง

6.การสวดอภิธรรมหน้าศพ	มีการนิมนต์พระสงฆ์ 4 รูป มาสวดอภิธรรมเพื่อให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้พิจารณาในมรณสติกรรมฐานว่าเกิดมาแล้วย่อมมีความตายเป็นที่สุด	ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เพียงแต่การสวดในปัจจุบันมีคำแปลเป็นภาษาไทยและใส่ทำนองให้ซาบซึ้งในคำสอน และมีการพักให้ผู้ฟังรับประทานอาหารว่าง
7.การเซ่นศพ	ระหว่าง 3 วันนับแต่วันตาย ต้องจัดหาน้ำใส่สำหรับมาตั้งไว้ข้างโลงวันละสองเวลา คือ เช้าและเย็น เวลาเซ่นให้เคาะโลง 3 ครั้ง	ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่บางแห่งมีการเซ่นศพไว้ 3 เวลา คือ เช้า เที่ยง และเย็น
8.การนำศพไปเผา	ก่อนนำศพไปวัดต้องทำประตูป่า คือนำกิ่งไม้ 2 กิ่งปักไว้บนประตูที่จะนำศพออก เมื่อศพออกไปแล้วถอนทิ้งเสียเพื่อผีจะได้หาทางกลับไม่ได้	ปัจจุบันศพที่ตายตามโรงพยาบาลมักมีรถจากวัดมารับศพไปตั้งไว้ที่วัด โดยมีพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้นำศพเพื่อทำพิธีรดน้ำศพและสวดศพต่อไป
9.การเผาศพ	สถานที่ที่ใช้ในการเผาจะเป็นกองฟอนที่ป่าช้า และมีข้อห้ามมากมายในการเผาศพ เช่น ห้ามเผาวันคู่ ให้เผาวันคี่ เพราะความตายเป็นเรื่องเฉพาะตัว นอกจากนี้ยังห้ามเผาในวันศุกร์ ซึ่งพ้องเสียงกับคำว่า "สุข" รวมทั้งห้ามเผาวันพฤหัสบดี เพราะเป็นวันครู ส่วนวันอังคารเป็นวันแรงผีจะดุ เป็นต้น	สถานที่ที่ใช้ในการเผาจะเป็นเมรุที่วัด ส่วนข้อห้ามต่างๆ มักจะลดความสำคัญลงไป มักจะเอาความสะดวกของเจ้าภาพและญาติ รวมทั้งแขกที่มาร่วมงาน ส่วนใหญ่จึงมักเผาวันหยุด เช่น วันอาทิตย์

2. สภาพการเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพในปัจจุบัน : จากพิธีกรรมสู่ธุรกิจ

พิธีกรรมงานศพในปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเมื่อเทียบกับในอดีต เนื่องจากในอดีตนั้น งานศพถือเป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน เป็นประเพณีปฏิบัติที่ผู้อยู่กระทำให้กับผู้ตาย เพื่อแสดงความเคารพรักและอาลัย ให้เกียรติและสำนึกในบุญคุณและยกย่องผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย ดังนั้นการจัดงานศพจึงเป็นพิธีกรรมที่มีขั้นตอนต่างๆ ที่เรียบง่ายและเป็นเรื่องที่แสดงออกของความเชื่อที่เป็นแบบแผนปฏิบัติ และประเพณีอันเป็นการเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ อย่างเช่นในพุทธกาล ประเพณีการจัดงานศพไม่มีความซับซ้อน แม้งานพระบรมศพของพระเจ้าสุทโธทนะ ก็มีลักษณะเรียบง่ายมิได้มีพิธีการอย่างใด นอกจากสรงน้ำพระบรมศพ ห่อด้วยผ้าขาวใส่โลงนำไปเผาเท่านั้น ซึ่งเป็นการแสดงได้อย่างชัดเจนว่าพระพุทธองค์ไม่ทรงสนับสนุนเรื่องพิธีการและความฟุ่มเฟือย

ปัจจุบันประเพณีการจัดงานศพของพุทธศาสนิกชนไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก แต่ละท้องถิ่นก็ยังจัดงานศพแตกต่างกันไปตามความนิยมและตามฐานะของเจ้าภาพ เป็นที่น่าสังเกตว่าเจ้าภาพบางรายจัดงานศพให้ใหญ่โต เป็นเหตุให้สิ้นเปลืองทรัพย์สินเงินทองมากมายเกินความจำเป็น ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า รูปแบบพิธีศพในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ธุรกิจรูปแบบใหม่ นั่นเอง

ปัจจุบันงานศพเป็นงานที่สร้างเม็ดเงินให้กับหลากหลายธุรกิจ ดังที่บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด ประเมินว่าธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพทำให้เกิดเม็ดเงินหมุนเวียนประมาณ 35,000 ล้านบาทต่อปี ซึ่งปริมาณเม็ดเงินที่หมุนเวียนมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยการคำนวณจากค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการจัดงานศพ อย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการจัดงานศพนี้จะแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายละเอียดปลีกย่อยของความต้องการของเจ้าภาพงานศพ การจัดพิธีแตกต่างกันตามความเชื่อทางศาสนา นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายนี้ยังแตกต่างกันอย่างมากสำหรับงานศพในกรุงเทพฯ เมืองธุรกิจใหญ่ๆ และต่างจังหวัด ซึ่งจากการสำรวจพบว่าค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพในกรุงเทพฯ และเมืองธุรกิจใหญ่ๆ โดยเฉลี่ยจะสูงกว่าต่างจังหวัดประมาณ 3 เท่าตัว

เม็ดเงินในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับงานศพที่อยู่ในเกณฑ์สูงทำให้มีผู้ประกอบการในธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลายรายพยายามเข้ามาแย่งชิงสัดส่วนตลาดในธุรกิจงานศพ เนื่องจากเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ให้กับธุรกิจและเป็นการสร้างช่องทางการตลาดเพิ่มเติมขึ้นจากเดิม โดยเฉพาะผู้ประกอบการในธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจร้านจัดดอกไม้ ธุรกิจสิ่งพิมพ์ และธุรกิจของชำร่วย ซึ่งบรรดาผู้ประกอบการในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพนี้ต้องอิงกับวัดหรือโรงพยาบาล ซึ่งจะเป็นแหล่งที่จะทราบว่าจะมีลูกค้าต้องการใช้บริการเมื่อใด หรืออาจจะต้องมีการ

เข้าไปประมูลแข่งขันกันเพื่อที่จะได้สิทธิผูกขาดการเป็นผู้ดำเนินงานเกี่ยวกับงานศพในวัด นอกจากนี้ยังเกิดธุรกิจใหม่คือธุรกิจรับจัดงานศพอย่างครบวงจร โดยผู้ประกอบการที่มีอาชีพในการรับจัดงานหรือออร์แกไนเซอร์ขยายประเภทของธุรกิจเข้ามาแย่งชิงสัดส่วนตลาดในธุรกิจงานศพ โดยอาศัยข้อได้เปรียบในแง่ของการดำเนินการต่างๆอย่างเบ็ดเสร็จอำนวยความสะดวกให้กับญาติของผู้ตาย ซึ่งเดิมนั้นทางญาติของผู้ที่เสียชีวิตจะต้องวิ่งวุ่น ตั้งแต่ติดต่ออำเภอในการแจ้งตาย ติดต่อกับวัดที่ต้องการจัดงานศพ และวัดจะเป็นคนกลางในการติดต่อดำเนินการต่างๆให้ จักรภมมารับศพ เพื่อไปดำเนินการตามพิธีทางศาสนาไปจนถึงการเผาหรือฝังตามความประสงค์ของผู้ตาย(30 พฤศจิกายน 2552 ใน www.kaejon.com)

ในปัจจุบันเจ้าภาพงานศพหรือญาติของผู้ตายอาจจะกล่าวได้ว่า เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมงานศพในแต่ละขั้นตอนน้อยมาก มีความสะดวกสบายในการจัดงานศพ ทั้งนี้เนื่องจาก มีธุรกิจที่รับจัดการหรือดำเนินการเกี่ยวกับงานศพให้อย่างครบวงจร ซึ่งปัจจุบันจำแนกออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ดำเนินการโดยบริษัทเอกชน
2. ดำเนินการโดยวัด

1 ดำเนินการโดยบริษัทเอกชน ปัจจุบันมีบริษัทเอกชนจำนวนมากที่ทำธุรกิจจัดงานศพหรือที่มักจะเรียกกันว่า “ออร์แกไนเซอร์” (Organizer) ซึ่งจะรับจ้างดำเนินการจัดการงานศพครบวงจร ตั้งแต่เริ่มต้นรับศพจนเสร็จพิธี หรือแล้วแต่ความต้องการของเจ้าภาพ เพื่อความสะดวกของเจ้าภาพที่จะได้ไม่ต้องเสียเวลาดูแลงานเอง อีกทั้งเจ้าภาพงานศพเองก็ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดงานได้ดีเท่า ยกตัวอย่างเช่น บริษัท สิริมงคล ออกระไนซ์

ซึ่งจากการสัมภาษณ์คุณศุภวรรณ ดวงสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2553) หนึ่งในผู้ก่อตั้งสิริมงคล ออกระไนซ์ ทำให้ทราบว่าในตอนต้นนั้น สิริมงคล ออกระไนซ์ เกิดจากความคิดของคุณวิทย์ - วิทย์เมธา เกตุแก้ว และคุณศุภวรรณ เจ้าของศุภวรรณ สตูดิโอ จุดเริ่มต้นนั้น เกิดจากตอนที่สามีของคุณศุภวรรณ เสียชีวิต ได้มีการเพนต์โลงให้สามี จึงได้เกิดความคิดว่า น่าจะนำตรงนี้มาใช้ประโยชน์ให้แก่คนในสังคมเมือง เพราะคนในสังคมเมืองเวลานั้นน้อย เมื่อเกิดกรณีสูญเสียขึ้นมาแล้วถ้ามีคนช่วยแบ่งเบาตรงนี้ก็ น่าจะดี จึงเกิดคอนเซ็ปต์ของออร์แกไนซ์งานศพ โดยเน้นกลุ่มลูกค้าระดับบนก่อน โดยทำให้ความตายไม่ใช่เรื่องเศร้า เป็นเรื่องสวยงาม ให้ความรู้สึกระลึกถึงผู้ตายมากกว่าเข้ามาในงานแล้วมีแต่บรรยากาศความเศร้า

“ความตั้งใจในตอนแรกเราอยากดูแลตั้งแต่ต้นจนจบ จนถึงการลอยอังคารเลย แต่ที่เราทำมันเป็นความแปลกใหม่ บางคนก็ถามว่าเอาแต่โลงเพนต์ได้ไหม บางทีกำลังซื้อเขาไม่พอ โลงมันก็มีหลายแบบหลายราคา พอเราเพนต์ราคามันก็สูงขึ้น

ในส่วนของการดูแลลูกค้าเราดูแลให้ได้ทุกศาสนาในเรื่องของโลงเพนต์ แต่ในเรื่องของการจัดงานศพแบบครบวงจรแล้วเราจะชำนาญดูแลลูกค้าที่นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด แต่ถ้าเป็น

ศาสนาอื่นเรายังมีข้อจำกัดอยู่ แต่ถ้าเขาต้องการ โลงศพที่เป็นแบบของเราเราก็สามารถส่งไปให้ได้ แล้วก็สามารถแนะนำการตกแต่งให้เข้ากันได้ แต่อาจจะไม่สามารถเข้าไปจัดการในเรื่องของ พิธีกรรมได้หมด เพราะมีข้อจำกัดเรื่องของศาสนา ส่วนตัวเลขค่าใช้จ่ายอาจจะปรับเปลี่ยนได้ ตาม ความต้องการของลูกค้า เช่น อาหารที่แตกต่างกัน หรือจำนวนแขกที่มาร่วมงาน

ส่วนของตลาดขายของ โลงศพนั้น เรามีลายให้ลูกค้าเลือก เพราะลายแต่ละลายมันก็จะ สอดคล้องกับดอกไม้ที่เข้าไปเสริม เพราะฉะนั้นสีมันก็จะไปในทิศทางเดียวกัน ถ้าลูกค้าอยากได้ ลายที่มันไม่ไปกับดอกไม้เราก็จะเสนอแนะว่าควรจะเป็นลายอื่นที่มันเข้ากันมากกว่า โดยทั่วไป ครอบครัวไหนที่เกิดความสูญเสียปุ๊บจะไม่ค่อยได้ตั้งหลักกัน งานศพมันจะต่างจากงานอื่นๆ เช่น งานบวช งานแต่ง มันกำหนดได้ว่าวันไหน เวลาไหน สามารถเตรียมงานล่วงหน้า แต่งงานศพมันไม่ สามารถกำหนดได้ จะถือเป็นการแข่ง มีหลายรายหลังจากที่คุยกันแล้ว ขอลกลับไปหารือกับ ครอบครัวก่อน ซึ่งทางเราก็ไม่ได้ซีเรียสว่าคุยกับเราแล้วต้องเลือกใช้บริการกับเรา

การทำงานในด้านนี้ทำด้วยใจรัก ไม่ได้หวังผลกำไรมากมาย เพราะส่วนหนึ่งก็ถือว่าเป็น การทำบุญให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ในต่างประเทศมีธุรกิจแบบนี้เป็นล่ำเป็นสันเลย แต่ที่เมืองไทยที่ ว่า เราน่าจะเป็นเจ้าแรกๆ ที่เข้าไปจัดการงานศพให้ และจัดแบบสวยงามลบบภาพงานศพแบบน่อกแล้ว และโศกเศร้าออกไป ซึ่งตอนแรกพี่ก็เพนต์ให้สามีที่เสียไป ที่นี้คนเขาได้เห็นเขาก็ถามว่าทำเองหรือ เขาชอบ ตอนนั้นที่เราทำคือใจรักด้วย และไม่อยากจะเกิดความรู้สึกน่อกแล้ว อยากให้ผ่อนคลาย ทำ ตรงนี้ด้วยใจรักมากกว่า ไม่ได้เน้นเป็นอาชีพ ถือว่าเป็นการทำบุญ ซึ่งการทำงานตรงนี้เราคิดมานาน แล้วแต่เรายังไม่มีโอกาสจนมีโอกาสได้ทำก็คิดว่าไม่อยากจะให้งานศพมันออกมาในแนวเศร้า คือ กรอบความคิดของคนเราพอคิดถึงงานศพมันจะเป็นสีขาว ดำ แต่เราอยากเปลี่ยนตรงนี้ให้เป็นความ ทรงจำที่ดีต่อผู้จากไป ลบบภาพที่น่อกแล้วของงานศพ ที่มีแต่ขาวดำ ทั้งของชำร่วยและหนังสืองานศพ ล้วนต้องขาวดำ

ส่วนลายนั้นก็อยากให้ใช้ลายของพี่มากกว่า เพราะพี่เพนต์สด ทำให้โลงเรามีเอกลักษณ์ เฉพาะ แต่ละโลงจึงไม่เหมือนกัน ทำให้ราคาอาจจะสูงกว่าของคนอื่นบ้าง เนื่องจากที่อื่นเขาทำโลง เหมือนกัน ทำให้สามารถตีพิมพ์ราคาถูกลงได้ แต่ถ้าหากลูกค้าต้องการแบบใดก็สามารถออเดอร์ได้ “

ส่วนลักษณะการให้บริการ นั้น ก็คือการให้บริการจัดงานศพแบบครบวงจร ประกอบด้วย

1. การรับจัดงานศพ ซึ่งรูปแบบงานนั้นจะเป็นการจัดทำพิธีเช่นเทศน์ จีวรประวัติ

ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในรูปแบบของรายงาน ประวัติ เกียรติคุณและการประชาสัมพันธ์งาน จัดทำ หนังสือที่ระลึกและของชำร่วย จัดหาระบบเครื่องเสียงพร้อมเจ้าหน้าที่ควบคุม ประสานงานกับ เจ้าภาพ ผู้ที่เกี่ยวข้องและจัดหาสถานที่ในการจัดงาน บันทึกวีดิโอ ตามความต้องการของเจ้าภาพ รวมทั้งจัดหาสถานที่ลอยอังคารและจุดเด่นก็คือ โลงศพที่มีการเพ้นท์ลาย

2. บริการโลงศพพื้นที่หลาย ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของการบริการ เนื่องจากเป็นเจ้าของเจ้าแรกและน่าจะเป็นเพียงเจ้าเดียวที่ทำ โดยเป็นการพื้นที่หลายที่สวยงามวาดตกแต่งลวดลายดอกไม้ (ดูภาคผนวก ก.)

3. บริการอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับงานศพ เช่น

3.1 การจัดดอกไม้ ซึ่งรับจัดดอกไม้สด พร้อมบริการออกแบบจัดตกแต่งสถานที่จัดดอกไม้หน้าหีบศพและเมรุทั่วประเทศ โดยค่าใช้จ่ายเริ่มที่ราคา 30,000 บาทขึ้นไป

3.2 การ์ดเชิญและของชำร่วย ซึ่งมีการออกแบบอย่างสวยงาม

ส่วนอีกรายนั้นถือเป็นเจ้าแรกที่ทำธุรกิจงานศพและเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง คือ สุรียา หีบศพ ซึ่งได้ก่อตั้งขึ้นในปี 2521 โดย คุณสมชาย สุรียาเสณีย์ (ปัจจุบันอายุ 73 ปี) ซึ่งจากการสัมภาษณ์ (17 พฤษภาคม 2553) ทำให้ทราบชีวิตในวัยเด็กของคุณสมชาย ไม่ได้รับการศึกษา เนื่องจากภัยสงครามโลกครั้งที่สองจึงทำให้ชีวิตต้องเร่ร่อนไปทั่วและรับจ้างทำงานทั่วไปไม่ว่าจะเป็นกรรมกรแบกของขึ้นรถไฟ,ขายเรียงเบอร์,ขายไอศกรีม,เล่นลิเกเป็นตัวประกอบแสดงหนัง,เก็บกระเทียมหัวหอมที่หล่นจากรถไฟมาขายเป็นกอง

จนเมื่ออายุประมาณได้ 20 ปี ก็ได้มีโอกาสได้เข้าไปคลุกคลีกับหมอที่โรงพยาบาลศิริราช โดยมีหน้าที่รับจ้างผ่าศพ ซึ่งในตอนนั้นยังไม่ได้มีความคิดที่จะค้าขายหีบศพแต่อย่างใดมีเพียงแต่อาเจ็กที่เป็นเพื่อนพ่อ ได้ทำกิจการนี้อยู่ในย่านพรานนก ต่อมาเมื่ออาเจ็กมีความคิดที่จะเลิกกิจการนี้ทางคุณสมชายก็ได้สังเกตเห็นถึงธุรกิจนี้ว่าสามารถช่วยเหลือสังคมและผู้ตกทุกข์ได้ยาก ได้ประกอบกับตนเองก็มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของสรีระร่างกายของมนุษย์อยู่แล้วจึงตัดสินใจที่จะดำเนินกิจการต่อจากอาเจ็ก จนเมื่อปีพุทธศักราช 2521 จึงตัดสินใจเปิดกิจการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรียา นนทบุรี ตั้งอยู่ที่บริเวณตรงข้ามโรงพยาบาลโรคทรวอก จังหวัดนนทบุรีจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

ร้านสุรียาหีบศพที่นี่เป็นสำนักงานใหญ่ และเป็นทั้ง โรงผลิตซึ่งแต่ละวันสามารถผลิตหีบศพ และเครื่องตั้งลายทองได้อย่างพอเพียงกับความต้องการของตลาด มีรถรับ-ส่ง สำหรับบริการลูกค้าได้ทั่วประเทศและนอกจากนี้ทางร้านก็ยังได้รับความไว้วางใจให้จัดทำหีบศพให้กับบุคคลสำคัญของประเทศหลายท่าน

ปัจจุบันสาขาที่นี้เปรียบเสมือนศูนย์กลางธุรกิจของร้าน เพราะนอกจากจะมีส่วนที่เป็นร้านค้าจำหน่ายทั่วไปแล้วคุณสมชายยังใช้ที่นี้เป็นโรงงานผลิตหีบศพประเภทต่างๆเพื่อส่งไปยังสาขาอื่นๆด้วย ทุกวันนี้หากจะบอกว่าสุรียาหีบศพเป็นกิจการที่ประสบความสำเร็จสูงและสิ่งสำคัญ

ที่ทำให้กิจการเติบโตได้เช่นนี้ นอกจากคุณภาพของสินค้าที่ได้มาตรฐานแล้ว วิธีการบริหารก็มีส่วนอย่างยิ่งที่จะทำให้กิจการประสบความสำเร็จ

“ปัจจุบันเรามีบริการที่ครบวงจร ยึดหลักการว่า งานศพที่เราจัดให้นั้นถึงแม้จะเป็นในรูปแบบธุรกิจแต่ก็ต้องยึดหลักความถูกต้องตามพิธี”

การให้บริการของสุรียาหีบศพ

ปัจจุบันสุรียาหีบศพ มีการให้บริการธุรกิจจัดการงานศพอย่างครบวงจร โดยแบ่งหมวดหมู่การให้บริการออกเป็น 6 หมวดหลักๆ คือ

1. หีบศพ (Coffin) มีบริการหีบศพหลายแบบหลายราคา ทั้งหมด 18 แบบ
2. ดอกไม้งานศพ (Flower) มีบริการ 5 แบบ คือ แบบพุ่ม แบบสวน แบบพิเศษ แบบเมรุ และ พวงหรีด
3. โปรโมชั่นงานศพสำเร็จรูป (Promotion) แบ่งเป็น 3 package คือ Silver Gold และ Platinum
4. การจัดงานศพ(Organizer) ให้บริการจัดงานศพ โดยแบ่งเป็น 4 Package คือ 3 คืน 5 คืน 7 คืน และพิเศษ
5. การบริจาคโลงศพ (Donation) เป็นการบริจาคโลงศพให้แก่ผู้ยากไร้
6. การบริการเสริมอื่นๆ (Services) เช่น รถรับส่งศพ ฌัฏยาศพ ดอกไม้จันทน์ เป็นต้น

ธุรกิจการให้บริการจัดงานศพนั้นยังมีอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันจะพบว่าการดำเนินการธุรกิจงานศพนั้น มีการให้บริการผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งแต่ละธุรกิจก็จะมี เว็บไซต์ของตัวเองเพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น Funeral Thai.com, Sangkapan.com, Sirimongkon.com, Suriyacoffin.com,

2.ดำเนินการโดยวัด

ปัจจุบันงานศพได้แปรรูปมาเป็นบริการอย่างหนึ่ง จากเดิมที่การจัดงานศพในสังคมไทย เป็นเรื่องที่เจ้าภาพแต่ละคนเป็นผู้ดำเนินการเอง ตั้งแต่การจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับการประกอบพิธีกรรม การจัดหาและตกแต่งสถานที่ การจัดหาแรงงานมาช่วยงาน แต่ในปัจจุบันบริการงานศพได้พัฒนาไปไกลจนกระทั่งเจ้าภาพสามารถเดินเข้าไปติดต่อผู้ให้บริการและจ่ายเงินเมื่อเสร็จพิธี โดยเจ้าภาพแทบไม่ต้องจัดการใดๆ เลย

แม้ว่างานศพจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ก็คือ พิธีกรรมงานศพก็ยังต้องเกี่ยวข้องกับวัด เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ของการเผาศพ(มีเมรุ) ตลอดจนเป็นที่ประกอบพิธีกรรมงานศพด้วย

นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว การที่วัดจัดให้มีบริการงานศพนั้น จากการศึกษาของมนวิภา ไชยพันธ์ (2522 : 17-18) พบว่า เกิดจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจและความไม่สะดวกต่างๆ ทำให้คนส่วนมากนิยมจัดการเรื่องศพที่วัดทั้งสิ้น เนื่องจากตามวัดหลายแห่งในกรุงเทพฯ ได้จัดบริการ และมีสถานที่ตั้งศพและสถานฌาปนกิจศพที่ทันสมัย ทั้งมีพนักงานของทางวัดแบ่งเบาภาระเกี่ยวกับการจัดงานศพ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกนานาประการแก่ญาติของผู้ตาย ฉะนั้นวิธีที่สะดวกที่สุดในปัจจุบัน ก็คือติดต่อขอให้ทางวัดจัดการให้

โดยการอำนวยความสะดวกในการจัดงานศพของวัด เริ่มตั้งแต่บริการรถขนย้ายศพมายังวัด พิธีรดน้ำศพ การสวดอภิธรรมศพ การเผาศพ รวมถึงการบรรจุศพและการทำบุญตามกำหนดวันต่างๆ ตามแต่ความประสงค์ของเจ้าภาพ โดยมีการจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ไว้ให้บริการแก่เจ้าภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของหีบศพและดอกไม้ประดับหีบศพ เจ้าภาพก็สามารถติดต่อขอให้วัดจัดการให้ได้ ซึ่งก็มีหลายแบบหลายราคาให้เลือก

ซึ่งจากการศึกษาวัดมหาสุทนต์นิมิต พบว่า วัดแห่งนี้ ก็ให้บริการจัดงานศพในรูปแบบธุรกิจเช่นกัน โดยการจัดงานศพนั้น เป็นรายได้หลักของวัดและทำรายได้เข้าวัดถึงปีละ 2 ล้านบาท และวัดแห่งนี้ไม่เพียงจัดงานศพให้แก่คนเท่านั้น แต่ยังรับฌาปนกิจซากของสุนัขและแมวอีกด้วย สร้างรายได้ให้กับวัดจำนวนมาก (รายละเอียดในภาคผนวก) ต่างจากในอดีตที่วัดแห่งนี้ไม่ได้คิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ แล้วแต่จิตศรัทธาของเจ้าภาพหรือญาติของผู้เสียชีวิต แต่ในปัจจุบันมีการคิดค่าใช้จ่าย เนื่องจากวัดเองก็มีรายจ่ายมากขึ้นทั้งรายจ่ายจากค่าน้ำ ค่าไฟ ซึ่งตกเดือนละประมาณ 60,000 บาท (สัมภาษณ์นายตำแหน่ง นาคทั้ง หัวหน้าผู้ดูแลงานฌาปนกิจและประสานงาน 27 มีนาคม 2553)

การให้บริการงานศพนั้น วัดแห่งนี้ก็ไม่ได้แตกต่างจากวัดอื่นๆ มีการคิดค่าใช้จ่ายต่างๆ โดยสรุป ดังนี้

1. ค่าบำรุงศาลา เมรุ เครื่องขยายเสียงและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆประจำศาลา ซึ่งทางวัดไม่ได้กำหนดราคา แล้วแต่กำลังศรัทธาของเจ้าภาพ
2. ค่าบำรุง น้ำ – ไฟฟ้าประจำศาลา คีนละ 500 บาท
3. ค่าผ้าไตรมหาบั้งสกุล ไตรละ 50 บาท
4. ค่าผ้าไตรไตรละ 150 บาท
5. ค่าผ้าบังสกุล ผืนละ 50 บาท
6. ค่าดอกไม้จันทร์(ใหญ่) ดอกละ 30 บาท
7. ค่าดอกไม้จันทร์(เล็ก) ดอกละ 2 บาท
8. ค่าเครื่องโทธรรม ชุดละ 100 บาท
9. ค่าดอกไม้รูปเทียน ชุดละ 15 บาท

10. ค่าน้ำมันเตาเผาศพ ศพละ 2,500 บาท
11. ค่าแรงพนักงานเผาศพ ศพละ 700 บาท
12. ค่าแรงพนักงานประจำศาลา คีนละ 600 บาท
13. ค่าอาหารหน้าศพ มือละ 50 บาท
14. ถ้าเจ้าภาพต้องการเลี้ยงพระฉันหน้าศพ(ไม่รวมวันมาดิกา) ต้องจ่ายค่าแรงพนักงานเพิ่ม วันละ 400 บาท

นอกจากนี้ทางวัดยังมีบริการอื่นๆ เช่น โลงศพ ดอกไม้ประดับหน้าศพ ประคำหน้าเมรุ รูปเทียน น้ำแข็ง น้ำอ้อกลม โดยเฉพาะ โลงศพนั้นทางวัดได้มีรูปภาพให้ผู้ตายเลือกแบบและราคาได้ตามต้องการ (รายละเอียดในภาคผนวก ข.)

ค่าใช้จ่ายต่างๆ นั้นจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยแค่ไหนนั้น ขึ้นอยู่กับจำนวนคืนที่ทำศพ หากเจ้าภาพจัดงานศพหลายวันค่าใช้จ่ายก็จะสูงขึ้น และโดยปกติการจัดงานศพนั้นจำนวนวันที่จัดจะเป็นเลขคี่ คือ 3, 5, 7, หรือ 9 วัน ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

อีกแห่งหนึ่งคือ วัดสลักเหนือ ตั้งอยู่ที่ หมู่ 5 ติวานนท์ บ้านใหม่ ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พระครูโสภณประชากิจ เจ้าอาวาส (สัมภาษณ์ วันที่ 22 พฤษภาคม 2553) ทราบว่าเมื่อมีคนมาติดต่อที่จะนำศพมาทำพิธีที่วัดนั้น ก็จะแบ่งการให้บริการออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. วัดดำเนินการในส่วนของวัดที่จะมีบริการให้ ดังนี้

- ค่าไฟของวัดที่คิดคีนละ 200 บาท
- ค่าน้ำ คีนละ 200 บาท
- ค่าศาลา คีนละ 200 บาท
- ค่าเจ้าหน้าที่ต่อคน คีนละ 100 บาท
- ค่าไฟประดับในงานคีนละ 200 บาท
- ค่าเมรุ 300 บาท
- เจ้าหน้าที่เผา 300 บาท

2. ส่วนบริการอื่นๆ เช่น โลงศพ ดอกไม้ในงานศพ อาหารเลี้ยงแขก ของชำร่วย และบริการอื่นๆ ทางวัดมีบริการให้เช่นกัน แล้วแต่ความต้องการของเจ้าภาพงานศพ ซึ่งสามารถพูดคุยและต่อรองราคาได้

3. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพ

พิธีศพในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือการเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบทางธุรกิจ ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

3.1 ความสะดวกของเจ้าภาพ

งานศพนั้นถือเป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชีวิตมนุษย์ หลายวัฒนธรรมก็มีธรรมเนียมปฏิบัติเกี่ยวกับงานศพที่แตกต่างกันไปและมีขั้นตอนมีความยุ่งยากของธรรมเนียมปฏิบัติ อีกทั้งขั้นตอนบางอย่างต้องอาศัยความรู้เฉพาะในเรื่องหลักปฏิบัติ (เช่น การมัดศพ) ทำให้คนในสังคมสมัยใหม่เลือกที่จะมอบหน้าที่ให้แก่ผู้บริการแทนซึ่งมีความสะดวกสบายกว่ามาก การให้เจ้าหน้าที่พิธีการของวัดและสัปเหร่อเป็นผู้ดูแลการจัดงานศพย่อมตัดปัญหาด้านเวลา ความกังวลใจของเจ้าภาพในการจัดงานตามประเพณีพิธีกรรมที่ถูกต้อง ซึ่งแม้จะเป็นข้อดีอยู่บ้างแต่ก็ทำให้ครอบครัวผู้ตาย ญาติมิตร และผู้ร่วมงานซึ่งเดิมมีส่วนร่วมกับการงานศพค่อนข้างมาก กลับขาดการรับรู้และเข้าใจในคุณค่าของพิธีกรรมงานศพมากขึ้น (ปัญญา เลิศสุขประเสริฐ.2548: 37)

อีกทั้งจากการสัมภาษณ์เจ้าภาพงานศพ (สุธิดา อุนเลขกะ สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2553) ได้กล่าวว่า การที่มีผู้ให้บริการด้านงานศพนั้น เป็นเรื่องที่ดีเพราะทำให้เกิดความสะดวกแก่เจ้าภาพงานศพ เพราะโดยส่วนตัวก็ไม่ทราบว่าต้องดำเนินการอย่างไร จะต้องติดต่ออะไรบ้าง ลักษณะพิธีทำอย่างไรบ้าง

3.2 การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไปสู่ระบบทุนนิยม

ในปัจจุบันคงปฏิเสธไม่ได้ว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ที่เห็นได้ชัดก็คือ ผลผลิตในสังคมแทบทุกชนิดได้ถูกแปรสภาพไปเป็นสินค้าและบริการในทางธุรกิจ ไม่เว้นแม้กระทั่งเรื่องประเพณีวัฒนธรรม เช่น การทำให้ประเพณีกลายเป็นเรื่องท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดผลกำไรหรือรายได้ หรืออย่างเช่น พิธีกรรมการแต่งงานก็ถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นรูปแบบของสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองระบบเศรษฐกิจทุนนิยม จึงเกิดรูปแบบบริษัทและเว็บบิงค์สตูดิโอต่างๆ รวมทั้งพิธีศพก็เช่นกัน กลายเป็นว่าสิ่งต่างๆ รอบตัวเราก็คือสินค้าหรือบริการที่จะต้องนำเงินตรามาซื้อ วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมที่เคยเป็นเรื่องของแบบแผนปฏิบัติและการผูกความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมกลับกลายเป็นเรื่องของธุรกิจและการแสวงหาผลประโยชน์หรือผลกำไร ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของสมชาย สุริยเสนีย์ ผู้ก่อตั้งสุริยาหีบศพ ที่กล่าวว่า ทุนนิยมฟูฟ่ายในปัจจุบัน มีส่วนกำหนดรูปแบบพิธีกรรมงานศพ และทำให้ธุรกิจงานศพเจริญเติบโต อย่างในปัจจุบัน(สัมภาษณ์ 17 พฤษภาคม 2553)

3.3 ความเชื่อทางศาสนา

ศาสนามีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติเรื่องความตายของมนุษย์มาช้านาน เราจะพบว่าศาสนาที่แตกต่างกันจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบพิธีศพ และส่งผลกระทบต่อธุรกิจงานศพเช่นกัน จะพบว่าพิธีศพของชาวมุสลิม และผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นั้น โดยเฉพาะศาสนาอิสลามหลักศาสนาได้กล่าวไว้ว่า เมื่อมีผู้เสียชีวิตลงต้องรีบจัดการศพ มิให้เก็บศพไว้นาน ทำให้พิธีศพค่อนข้างเรียบง่ายและประหยัดต่างจากพิธีศพของชาวไทยพุทธที่มีขั้นตอนซับซ้อนและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย รวมทั้งพิธีศพแบบจีน

การมีขั้นตอนและธรรมเนียมที่แตกต่างหลากหลายนี้เอง ที่เอื้อให้เกิดช่องทางธุรกิจมากมาย เช่น ดอกไม้และพวงหรีด อาหารเลี้ยงแขก ฯลฯ จนนำไปสู่การเจริญเติบโตของธุรกิจงานศพนั่นเอง

3.4 ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น

ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นของคนในสังคมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อธุรกิจงานศพ ในอดีตสังคมไทยนั้นมีลักษณะสังคมศักดินาแบ่งคนออกเป็นชนชั้นสูง และชนชั้นล่าง ชนชั้นสูงในอดีตมักจัดงานศพใหญ่โตเพื่อแสดงเกียรติยศ ส่งผลให้ชนชั้นที่ต่ำกว่าเกิดแรงปรารถนาที่จะลอกเลียนแบบ ซึ่งในเวลาต่อมาเมื่อเริ่มมีกลุ่มบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มพ่อค้านักธุรกิจ ข้าราชการและประชาชนทั่วไป ก็เริ่มที่จะจำลองพิธีศพแบบชนชั้นสูงในอดีตเพื่อแสดงถึงเกียรติยศ และความมีหน้ามีตาในสังคม ผลที่ตามมาก็คือการจัดพิธีศพแบบใหญ่โตได้แพร่หลายไปสู่ส่วนต่างๆ ของสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบัน ทำให้ธุรกิจงานศพเจริญเติบโตตามไปด้วย ซึ่งในประเด็นนี้ ปราณ วิงศ์เทศ(2539.178-179) ได้กล่าวว่า งานศพในลักษณะของธุรกิจสมัยใหม่ แยกที่ได้รับเชิญมักจะมาตามมารยาท ผิดกับสังคมเดิมที่ถือว่าการไปช่วยงานศพเป็นกุศลเป็นการปลงเพื่อความไม่ประมาทของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ การจัดพิธีศพที่เน้นความใหญ่โตของงานเพื่อแสดงฐานะและเกียรติยศของเจ้าภาพทำให้พิธีศพเป็นเครื่องแสดงสถานภาพและชนชั้นอย่างหนึ่งในสังคมไทย พิธีศพในปัจจุบันจึงสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำพิธีศพที่ชนชั้นกลางเลียนแบบขุนนาง ชนชั้นสูง และอิทธิพลนี้แพร่หลายไปทั่ววัดต่างๆ ของประเทศไทยอีกด้วย

3.5 ทัศนคติและค่านิยมของเจ้าภาพ

ทัศนคติและค่านิยมของเจ้าภาพก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบงานศพ และธุรกิจงานศพ เช่น ค่านิยมเรื่องความมีหน้ามีตาในสังคมของเจ้าภาพและของผู้ตาย ซึ่งมักจะจัดงานใหญ่ให้ใหญ่โต รวมทั้งทัศนคติของเจ้าภาพต่อผู้ตายว่าเป็นผู้ที่มีบุญคุณจึงต้องจัดพิธีศพให้ใหญ่โตเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูและทดแทนบุญคุณของผู้ตาย

4. ผลกระทบของพิธีกรรมงานศพที่กลายเป็นรูปแบบธุรกิจ

จากการศึกษาในครั้งนี้จะพบว่า พิธีกรรมงานศพในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปมาก ที่สำคัญก็คือ เปลี่ยนจากรูปแบบพิธีกรรมกลายเป็นรูปแบบธุรกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในหลายประการ ดังนี้

1. ผลกระทบต่อคุณค่าที่แท้จริงของพิธีกรรมงานศพ

การที่พิธีศพกลายเป็นรูปแบบทางธุรกิจนั้น ทำให้คุณค่าที่แท้จริงในเชิงศาสนาลดน้อยถอยลง แทนที่เจ้าภาพจะเน้นที่พิธีกรรมหลักในงานศพ ซึ่งจะต้องประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ผู้ตาย รวมทั้งบรรเทาจิตใจให้แก่ครอบครัวและญาติมิตรแก่ผู้ตาย กลับกลายเป็นว่าต้องคำนึงถึงเรื่องสถานที่ การตกแต่ง การจัดเตรียมอุปกรณ์ การจัดเตรียมอาหารเลี้ยงแขก เครื่องใช้อย่างดีที่แสดงสถานภาพทางสังคมหรือเศรษฐกิจ นำมาสู่การทุ่มเทใช้จ่ายในการจัดงานศพของเจ้าภาพเพื่อความมีหน้ามีตา โดยราคาจะมีความแตกต่างกันไปตามขนาดหรือความหรูหราของเครื่องใช้เครื่องตกแต่งนั้นๆ เช่น หีบศพ ดอกไม้ประดับหีบ ของชำร่วย อาหารเลี้ยงแขก เป็นต้น

2. ผลกระทบต่อกิจกรรมของชุมชนและสังคม

จากเดิมพิธีศพถือเป็นกิจกรรมทางสังคม (Social Function) ในการยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและสังคม โดยเจ้าภาพหรือครอบครัวผู้ตายอาศัยความร่วมมือของญาติมิตรเพื่อนฝูงในการดำเนินการจัดการงานศพให้สำเร็จลุล่วงไป ทำให้ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งพิธีกรรมในขั้นตอนต่างๆ จึงเข้าถึงความหมายที่แฝงมาทั้งขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบพิธีกรรมได้มากกว่า การจัดงานศพโดยอาศัยบริการจากวัดหรือผู้ประกอบการเอกชน ทำให้การจัดงานศพทุกขั้นตอนตกเป็นหน้าที่ของผู้ให้บริการ ทำให้ชุมชนสูญเสียอำนาจในการจัดการเรื่องความตายของญาติมิตร พิธีกรรมต่างๆ ที่เน้นความสามัคคี ความเห็นอกเห็นใจ ความร่วมมือ และความสมถะเรียบง่ายของชีวิตชาวบ้านเปลี่ยนไปเป็นพิธีกรรมที่เน้นความมีหน้าตา สถานภาพทางชนชั้น ความหรูหรา ฟุ่มเฟือย และความห่าเหวของผู้ตายกับลูกหลานญาติมิตร เจ้าภาพหรือญาติผู้ตายทำหน้าที่เพียงรับรองแขกที่มาในงานเท่านั้น ส่วนผู้มาร่วมงานก็เพียงทำหน้าที่มาร่วมงานเพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าภาพเท่านั้น

3. ผลกระทบต่อบทบาทของวัด

การที่พิธีกรรมงานศพกลายเป็นรูปแบบธุรกิจนั้น ทำให้วัดต้องแปรสภาพเป็นผู้ให้บริการตามไปด้วยเพื่อตอบสนองความต้องการของเจ้าภาพ ซึ่งจากเดิมวัดทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักและหน้าที่ที่สำคัญ แต่ปัจจุบันกลายเป็นว่าพิธีกรรมงานศพเป็นแหล่งรายได้หลัก เป็นกิจกรรมหลักที่นารายได้มาสู่วัด วัดได้ผลประโยชน์จากค่าบริการต่างๆ และส่วน

แบ่งรายได้จากร้านค้าที่เกี่ยวข้อง ทำให้วัตถุประสงค์ของการขึ้นบัญชีทางด้านการพิธีกรรมตามหลักศาสนา

4. ผลกระทบต่อเจ้าภาพที่มีฐานะยากจน

การที่พิธีกรรมงานศพเริ่มต้องมีการเสียค่าใช้จ่ายหรือค่าบริการต่างๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อเจ้าภาพที่มีฐานะยากจน ทำให้เจ้าภาพที่มีฐานะยากจนมีความลำบากในการจัดงานศพ จำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ในการจัดงานศพ จากมูลนิธิหรือผู้ใจบุญให้ความช่วยเหลือ

